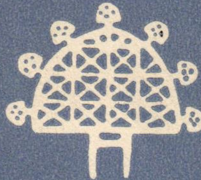
CİLT : 16 ŞUBAT 1968 SAYI : 189

yeni ufuklar

YENİ UFUKLAR : Aylık Sanat, Düşünce Dergisi. Sahibi : MİHRİNNİSA GÜNYOL. Yazı İşlerini Yöneten : OĞUZ ARIKANLI. Yönetim yeri : Boyacı Ahmet So. Nuribey Han, 208. Çemberlitaş, İst. Tel. : 27 49 74. Yazışma ve Havale adresi : P. K. 1034, Galata - İst. Bu sayıyı hazırlayan : VEDAT GÜNYOL. Yıllık abonesi : 16, altı aylığı : 9 TL. İlân : kapakta santimi 50, sayfalarda 25 TL. Gün Basımevi, İst.

YIL : 1968 YENİ SAYI : 189

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜNCE DERGİSİ

Kurucusu :

ORHAN BURİAN

Tunalı Köylü

La Fontaine

Görünüşüne aldanmamalı kimsenin
İyi bir öğüttür bu, yeni değilse de.
Fare yavrusunun yanılgısıyle de
Doğrulamak istediğim buydu benim.
Bugün de Sokrates babayı
Ve Ezop'u öne sürebilirim,
Bir de Tuna kıyılarından bir köylüyü.
Marcus Aurelius çizmiştir
Sadık bir portresini bu köylünün.
Ötekileri herkes bilir;
Köylüye gelince şöyle bir insan düşünün:
Tepeden tırnağa kıllar içinde
Bir ayı, iyi yalanmamış gibi hem de.
Gözleri kalın kaşlar içinde saklı;
Çarpık bakışlı, kıvrık burunlu, kalın dudaklı.
Sırtında keçi postundan bir gömlek,
Belinde ince sazlardan bir kuşak.
Bu adamı Tuna'nın yıkadığı kentler

Elçi olarak Roma'ya yollamışlar.
O zamanlar açgözlü Romalıların
El atmadıkları yer yokmuş dünyada.
Elçi gelmiş ve şu söylevi çekmiş:
Romalılar, demiş, ve ey sizler,
Oturmuş beni dinleyen Senato üyeleri;
Dilerim tanrılar desteklesin beni;
Dilimi dizginleyip süren ölümsüzler
Geri alacağım sözler söyletmesin bana.
Onlar yardım etmese insanoğluna,
Kötülük ve haksızlık sarar dünyayı;
Tanrıyı dinlemeyen çiğner kanunlarını.
Biz dinlemedik te ne oldu bakın:
Doymaz pençesine düştük Roma'nın.
Çektiklerimiz kendi günahlarımız yüzünden
Roma'nın zaferlerinden daha fazla;
Korkun, Romalılar, korkun tanrılardan,
Bir gün ağlatır, aç bırakırlar sizi de;
Bizim elimize verip, haklı bir dönüşle,
Size verdikleri silâhları bir gün
Amansız öçlerinin alınmasıyçin.
Bir öfkelendiler mi siz efendilerimiz
Bizim kölelerimiz olabilirsiniz.
Biz niçin köleniz olalım sizin?
Bunca milletin en iyisi siz misiniz?
Hangi hakla efendisi oldunuz dünyanın?
Ne diye gelir zehir edersiniz
Bunca zararsız insana yaşamayı?
Bizler tarlaların bereketiyle
Yaşayıp gidiyorduk barış içinde.
Ellerimiz çifte çubuğa
Türlü zanaatlara yatkındı.

Germenlere ne öğrettiniz siz?
Hünerli elleri, sağlam yürekleri vardı.
Sizler gibi gözü doymaz olsalar,
Ve kaba güçlerini kullansalar,
Belki imparatorluğu onlar kurar
Ve sizden daha insanca kullanırlardı.
Anlatsam aklınız almaz
Valilerinizin bize ettiklerini;
Bunlar tapınaklarınızın şanına sığmaz;
Tanrıların gözü üstünüzde, bilesiniz.
Bütün gördükleri korkunç, kanlı sahneler,
Tanrıları, tapınakları hiçe sayma,
Azgınlığa varan bir kazanç tutkusu.
Doymak nedir bilmiyor gözü
Roma'dan gelenlerin başımıza.
Toprağın, insan emeğinin tüm ürünleri
Az geliyor bu sizin adamlarınıza.
Çekin onları, istemiyoruz artık
Toprağı onlar için bellemek.
Köyü kenti bırakıp dağlara kaçar olduk,
Çoluğu çocuğu yüz üstü bırakarak.
Ayılarla düşüp kalkıyoruz yalnız,
Dünyaya yeni mutsuzluar gelmesin,
Roma'nın ezdiği bir memleketin
Nufusu çoğalmasın, azalsın diye.
Doğmuş çocuklarımıza gelince,
Büyümeden ölmelerini diliyoruz.
Mutsuz etmekle kalmıyor bizi valiler,
Günaha giriyor, cinayetler işliyoruz.
Çekin onları; çıkarcılık ve kötülük
Bize bütün öğrettikleri.
Sonunda Germenler de onlar gibi

Gözü dönmüş birer yağmacı kesilecek.
Başka ders almadım Roma'yı gördüm göreli:
Hediyeler, rüşvetler vereceksin;
Bulunmaz Hint kumaşları bulup getireceksin;
Boşuna güvenir, baş vurursun kanunlara:
Uzattıkça uzatır işi kanun adamları.
Pek hoşunuza gitmemiş olsa gerek
Bu fazla sert sözlerim benim.
Ölümle cezalandırın razıyım,
Yüreğimden çıkarıp söylediklerimi.
Böyle deyip yüzü koyun yatmış elçi.
Şaşırmış, hayran kalmış herkes.
Bu yaman yürek ve sağ duyu karşısında.
Boyununu vuracak yerde
Patrislik payesi vermişler bu vahşiye,
Bu söylevden ancak böyle öc alınır diye!
Valiler değiştirilmiş ve Senato
Zapta geçirilmesini istemiş
Bu adamın bütün söylediklerinin,
Örnek olsun diye gelecek söylevcilere.
Ama tabii bu moda
Pek uzun sürmemiş Roma'da.

(Çeviren : S. Eyuboğlu)

Deprem

Nermi Uygur

Çağırıp çağırıp ölçüyordu. Alışmıştım bile. İki oyun arası kendiliğimden gidiyordum. İp gibi birşeydi ilkin, önlü arkalı sarmaya başladı işte. Eli çabuktu halamın. Şişlere yetişmek istercesine konuşuyor, konuştukça uzayıp genişliyordu kazağım. Yakanın sivri çizgisi kanarya sarısıyla kalınlaşıverdi göz açıp kapayıncaya dek. Sıra lâstikteydi artık, öyle diyorlardı. Daha koyu kahverenginden olacaktı lâstik. Bulamadılar evde. Pazardan alırız, dediler. Pazara çok vardı oysa. Geçirdiğim gibi kafamı giyiverdim. Lâstik neydi sanki! Isıtıverdi tatlı kahverengi içimi. Çıkarttılar. Bekleyecektik. Giydiğime giyeceğime aldırdığım yoktu ama düşüme girdi o gece kazağım: kahverengi bir çadırın altında topaç çevirip durdum.

Pazar geldi, giyemedim gene kazağı. Çile çile yünler taşındı eve. Yumaklarla doldu sepetler. Bir koşuşmadır kapladı evi. Sandıklar açıldı, yüklükler altüst edildi, bohçalar döküldü ortalığa. Dikiş kutularında ne kadar şiş, tığ, makas, yüksük varsa gözönüne sergilendi. İğnedenliklerle doldu duvarlar. Eldiven zor geldiği için başkalarına, yalnızca eldiven örüyordu halam bıçaklar açmıyordu ağzını. Bitenleri üstüste dizmeye yetişemiyorduk, hırkalar bir yere, başlıklar bir yere. Okuldan döndüğümde baktım birgün, koca koca bohçalar çıkıyor bizden.

Ne gördüm kazağımı ne de sordum. Hep biliyorduk olanı: Deprem olmuştu Doğuda. Kış kıyamette sokakta kalmıştı herkes. Onlara gitmişti bütün yünlüler, battaniyeler,

eski ceketler, yepyeni atkılar.

Böyle tanıştık biz depremle. Kazağımı almıştı o benim, giymeden. Oyun bozanın biriydi, haindi, kıskançtı — kötüydü. Uzaktaydı neyse, başka yerlerdeydi hep. Öyleyken haberler sıklaştı zamanla ondan.

Birkaç yıl sonraydı sanıyorum, bir deprem sözüdür çalmadan girdi kapıları, kararttı konuşmaları, kuşattı dersodalarını. İri iri ERZİNCAN yazılı durdu aylarca karatahtada. Yer kalmasa bile kimsenin eli varmıyordu silmeye.

Kar sepelerken bir akşamüstü, trenlerde çalışan bir bildiğimiz vardı, baktım o geliyor bize. Paltosuzdu. Kirden görünmiyor giydiği, zor sürüyordu ayağındaki postalları. Çıkık elmacık kemiklerini örten saç-sakaldan ürküp kaçtım sofaya. Usulcacık konuştular, babamla trenci; sustular sanki hep. Beni de çağırdılar odaya bir ara: babamın yüzü değişmişti, trencininki gibi eski püskü oluvermişti onun da yüzü. Erzincandan geliyormuş trenci konuğumuz. Bir arkadaş getirmiş bana, — anası babası ölmüş depremde. Yaz sonuna değin bizde kalacakmış. Aynı odada yatacağımıza göre ben ona anlatacaktım o bana. Bağırdım tutamayıp sevincimi. Kımıldar gibi oldu sevinçle kırış kırış alınları. Sevinemediler gene de. Gözleri donuklaştıran, sesi kısan, sevinmeyi boğan bir güçtü demek deprem.

Sonradan gözümle gördüm depremin kendisini. Anlar gibi oldum n'olduğunu. Sıcak bir ikindiydi. Durduğu yerde su kesiyordu insan. Yakıncacıktı deniz, üşeniyorduk öyleyken denize gitmeye. Taşlığa kova kova su değil buhar boca ediyorduk sanki. Bir köşecikte pinekliyordu herkes. Ben de bahçeye bakan yukardaki odada sedire uzanmıştım sırtüstü. Yumuşacık bir yastık yığınına dayamıştım sırtımı. At koşturuyordum bozkırda Michel Strogoff'la. Eğri büğrü taş bir yolda hızla seken bir atarabasının içinde buldum kendimi

— birden. Tepeleme taş dolu bu arabanın demir tekerlekleri sağır edecekti kuluklarımı. Yerimdeydim oysa. Göğsüme düşmüştü kitap. Ben yoktum öyleyse az önce atları deliren arabada. Ne taş ne toprak, yol ne gezer bu yanda, sokak kapısının önü yoldu. Ses gelmezdi ama ordan da arkaya. Bağırıyorlardı içerden. Sofada toplaşmış evdekiler. Aşağı indik, sokaktayız işte hepimiz. Anlatan anlatana. Bambaşka bir öykü her konuşanda. Karşıki komşu: tam ateşe cezveyi sürüyordum — deprem... Yanımızdaki: dikiş makinasını açıyordum, öyle bir sarsıldık ki, düşüverdi tahta kapak elimden. Yeni doğum yapan köşedekilerin kızı çocuğu emziriyormuş, hart diye ısırmamış mı ev sağa sola gidip gelirken. Akşamı kapıda ettik o gün. Boyuna uludu köpekler, ötüp durdu horozlar tavuklar. Neden sonra, tam içeri girecektik, birkaç kez daha sallandık. Aşağı odanın penceresi kapanıverdi kendiliğinden. «Yine oluyor» diye fısıltılar işittim, belirsiz seslenmeler arasında. Herzamankinden çok daha iri gözlerini göğe dikmiş, dudakları hafifçe aralık, birşeyler okuyordu babaannem. Gece yarılarına değin eşiklerde uyukladım. Unuttum sonrasını. Gün ağarırken korka korka açtım gözlerimi. Yatağımdaydım. Ağustos böceklerinden başka uyuyordu herkes.

Kardan ayrılmayan birşeydi küçücükken benim için deprem. Sıcaklara yapışıktı şimdiyse. Çayır bayır ne zaman karla örtülse, deprem olmasın diye yakarmak geçerdi eskiden içimizden. Sıcaktan bunaldığımız günlerde de, depremi önleyip dağıtacakmış gibi, tezelden yağmur bekliyorduk artık.

Zamanla öğrendim ama. Depremin şaşırtıcılığını gideremiyor hiçbir tutamak. Hep unutulan bir güc o. En umulmadık durumlarda içindeyiz depremin. Bir kez, on katlı bir evin onuncu katındaydım. Nasıl oldu bilmiyorum, dal-

mışım camdan ötelere: alabildiğine bir düzlük uzanıyordu. Tatlı mı tatlı bir sonbahar. Ağacı, toprağı, çimeni umursamayanların bile kokuca, renkçe, sesçe bambaşka bir havayla yaşama sevincinde yüzdüğü günlerden biriydi. Bir bostan kuyusu devrildi kulaklarımın içine... Aşağıdan yukarı bir uğultu kaynayıp köpürdü. Camlar, çerçeveler şangırdadı, öne doğru bükülüp doğruldu bir ağaç. Baktım karşımızdaki odun biçicinin kulübesi, ortadireği kırılmış bir çadır gibi, çöküverdi. Ha deyince inilir mi on kattan — boşluktaydım.

Uykuda yakaladı bir kez de. Koskoca alınlı bir keser öyle bir çarptı ki alttan yattığım yere. Açılıverdi gözlerim. Deprem demiye kalmadı, ilkin ayaklarımdan bir tekme yedim, sonra da başucumdan. Eller üzerinden kayan bir tabut gibiydim. Karanlıkta camsı bir böcek kıpır kıpır yanımda — cızırtılı eğriler çiziyor durmadan. Gece lâmbası: gitti geldi, gitti geldi.

Bahçede ayaküstü konuşurken, taraçada otururken, sofradayken, kapıyı açarken, ayakkaplarımı çıkarırken, kalem yontarken... Hangisini anacağımı bilemiyorum. Boğum boğum, içiçe, karmakarışık deprem yaşantılarım. Uzmanlara göre bir deprem kuşağı geçiyormuş Anadoludan. Bence salıncak Anadolu. Ötedenberi böyleymiş. Zeus tapınağının bitişiğindeki tiyatroyu geziyordum yıllarca önce Güldere dağının doruğunda. O güzel korunmuş basamaklara oturup oturup şaşmıştım eskilere. Güneşle pırıl pırıl, çam kokularıyla serin serindi heryan. Bir köşeden korobaşı çıkıp gelecek gibiydi arkası sislerle Antalya körfezine bağlanan sahnede. Bırakılacak yer miydi buraları? Ne diye başka bölgelere göçmüşlerdi sanki? Bu kartal yuvasını kültür kentine çevirenlere yakışmazdı aptallık. Azıcık dolaşınca anlamakta gecikmedim: Adımbaşındabir yarıklar, deprem yarıklarıyla uçurum uçurumdu çarşı yolları, tapınak duvarları. Hi-

titler için de korku depremle eşitti Anadoluda — tanrıların hepsi sarsıcı. Nice Selçuk kervansarayını da yerle bir etmiş deprem.

Anadolu mu yalnız? Alaska'dan And dağlarının bitimine değin, Atlas'lardan Japon adalarına, Kamçatka'dan Avustralyaya — depremden geçilmiyor yeryüzünde. *Şili Depremi*'nde düşgücünün dizginlerini bırakmış Kleist alabildiğine. Herşey yıkılır gürültüyle, gökler çöker, devrik kilise kuleleri yolları tıkar, yalımlar sarar heryanı; kaynar sular fışkırır adımbaşında, yutuverir dalgalar önüne çıkan canlı cansız herşeyi; çiftçi, dilenci, papaz, işçi, nedense ölmemiş olan herkesi, avucunun içine alır korku. Kısa düşüyor gene de gerçekliğin yanında Kleist'ın düşgücü. Jeronimo ile Donna Josephe'nin sevgi bağındaki sarsılmazlığı belirtmek üzere başvurulmuş yapma engeller bütün bunlar. Oysa yoketmedik hiçbirşey bırakmaz deprem gerçekte. Altı yedi yıl oluyor, Agadir'den yayılan haberler doğa denen şeyden iğrendirdi çok kimseyi. Lar depreminden sözümona sağ çıkan şalvar giymiş iki İranlı kızkardeşin delirip de ateşe ittiği özbeöz anaları silinmeden belleklerden, 10.000 kişi birden kurban gitti güney Amerikada. Üsküp'e gelinceye dek İtalyadan Yunanistana, Yunanistandan Kolombiyaya değin birkaç 10.000 daha gitti bir yılda. Varto, Varto'nun ardından da Adapazarı. Gün geçmiyor ki tepemizden dam, ayağımızdan yer çekilmesin. Bu ne yazgı böyle bizimkisi? Tam başını dik tutacakken toprak yemeye sürükleniyorsun. Küçücük bir tekne yuvarlağımız, iyice oturmuyor sanki, oynayıp duruyor bir kabuk gibi. Kırılıyor yerin üstü yarık yarık, kırıktan kırığa kentler kentlikten çıkıyor, dağlar çatırdıyor, dal taşlar kayıyor, köprüler çöküyor. Sular karalara yürüyor, insan dolu karalar batıyor denizlerde, karalar beliriyor denizlerde pıtrak gibi. Her deniz kendine göre Platonca At-

lantis'ler yiyor, yiyor, doymuyor.

Ya hiç kimsenin duymadığı depremler! Yüzlercesi, binlercesi her saniye — öyle diyor araçlar. Durmadan titriyor deprem sayaçları. Yakın ortalı, uzak ortalı bölge bölge, döngü döngü deprem dalgaları kol geziyor yeryüzünde, yer altında, nerde yer varsa orda. Cılız, çelimsiz, buruş buruş bir kabuk... Ne sarsak bir güc yer dediğimiz şey — azgın, sinsi, tuzakçı. Pangloss'u bir yakalasam, sersemin deyneklenecek yanı kalmamıştır ya, bir iki de ben indirirdim. Olabilecek dünyaların en yetkininde yaşıyormuşuz biz! Bulaşıcı hastalıklar yüzü çürütüp oysa da, savaş çılgınlıkları ülke ülke cana kıysa da, yobazlık her önüne gelen değerin ışınını söndürse de dünyamız en güzel dünya imiş gene. O *apriori* sapıkaklınla sürünmekten bıkmadın mı bilgiç Pangloss? Çıbanlı derine, ölü gözlerine, yenik burnuna, kara dişlerine, öksürüklü sesine karşın kanmak üzereydi gene de Candide, güzeller güzeli sevgilisini yitiren, evinden olan, fırtınalarda çekmediği kalmıyan Candide. Bir yolunu bulup avutuyordun gene — Lisbonne'un altı üstüne geldi depremle. «Yeni birşey değil bu yersarsıntısı...» Öyle mi? Ötesi yok depremin kıyımda. Kandıracak bir Candide kalmadı artık, çoktan bayıldı Candide...

İki boynuzu arasında yeryuvarlağını taşıyan öküz efsanesinden deprem biliminin en ince, en matematiksel öğretilerine değin korkunç bir gizemin örtüsünü sıyırmaya çalışıyor beyaz önlükler, kazmalılar, çizmeliler. Miletos'lu Anaksimenes'in 2500 yıl önceki deprem varsayımından ne denli ilerdeyiz bugün, bilmiyorum. İçteki hava gevşemeleri ile hava sıkışmaları, taşı toprağı bölme bölme boşluklara yuvarlıyor, bu yüzden de birbirini etkileyen düşmüler oluyormuş depremlerde, Anaksimenes'e göre. Profesör Şimozuru'nun elektromanyetik hesaplarına göreyse... kolay kolay

kavranabilen tümevarımlar değil ki bunlar. Kesinlikle söyleyebileceğimiz birşey var ama: doğru yoldayız. Kendi aklımızdan, kendi çalışmamızdan başka hiçbir güce belbağlayamayız, bağlamamalıyız. Belki hiçbirzaman depreme kafa tutamıyacağız. Gene de şimdiden dayanıklı yapılarla zararları azaltabilecek duruma erişebiliriz. Temellere bağlantılara, kirişlere tavanlara sağlamlık yönünden ne denli özen göstersek azdır. Gereçte, işçilikte depremi unutmak yıkıcı güclere yardımcı olmaktır. Devlet de gözünü açmalı: yapı sömürgenlerine paydos!... Eli kulağında belki de — depremi önceden bildirecek araçlar bulmak üzereyiz belki, yıkımların pekçok azalacağı apaçık o zaman.

Yeryüzünde çöküntüden büsbütün kurtulmak yok gene de. Varoluşumuzun dönüp dolaşıp dayandığı yeryüzü sarsılmaz bir kaya değil aslında. Çok kez unuttuğumuz bir gerçek bu, biz böyle sanmasak, her işimizde öyle değilmiş gibi davransak da. Başka gezegenlere de yerleşsek, bu gerçekle birlikteyiz. Herşeyin güvencesi gözüyle bakılan yeryüzü, yeryüzü genişliğinde bir deprem.

Hem Yazmak Hem de Çizmek

Ferit Edgü

Ferit Edgü geçtiğimiz ay Türk-Alman Kültür Derneği'nin galerisinde İstanbul'da ilk kez resimlerini sergiledi. Aşağıda yayınladığımız yazı arkadaşımızın bu sergi dolayısıyla kaleme aldığı bir yazıdır. *Y. U.*

Nicedir biliyorum ki aradığımı hiçbir zaman bulamıyacağım. Ne yazmakta, ne çizmekte. Her ikisine de devam etmeye zorlayan beni, bu çıkmazın serüveni.

Çizip boyarken düşünmüyorum: bırakıyorum elimi çizsin boyasın. Düşüncenin diktasından kurtulmuş bir el bu. Özgür. Düşünce resim bittikten sonra başlıyor; o da bitmiş, bütünlüğü sağlanmış bir resmi bozması koşuluyla.

Açıklıyayım: çekiciliği, eksiksiz bir güzelliği, bütünlüğü tehlikeli buluyorum. Böylesi bir resim benim için kapalı bir resimdir; ona seyirci hiçbir ekte bulunamaz. Eksiksiz bir resim yapmak hiçbir zaman amacım olmadı. Tam tersine, eksiksiz bir resim ortaya koyduğum sanısı uyandığında ilk tepkim onu bozmak oluyor. Bu bozuş, o resme bir kapı açmak demektir. Seyircinin gireceği bir kapı.

Michaux anıyor: «Eski zamanların saraylarında, her zaman bir bölüm bitmemiş olarak bırakılırdı — zorunlu olarak.» Bu Uzakdoğu (Japonya) ansıması boşuna değildir. Çünkü özellikle sanatta söz konusu olan yetkinlik değildir. Yetkinliği aşmak, gerekirse bu yetkinliği ortaya koyan yapıtı bozmaktır söz konusu olan.

Bir çok kişi resimlerim önünde şunu soruyor: Yazar nerde? Yazar resmin gerisinde ve hiçbir zaman görünme-

yecek. Elinde olmadan. Çünkü yazıda yapamadığını resimde yapmaya çalışıyor (gene elinde olmadan).

Yazmaya da çizmeye de aynı sıralarda başladım. İkisi de mutlu rastlantıların sonucu oldu. Resim alanında Klee ileydi bu mutlu rastlantıların ilki. 15-16 yaşlarındaydım bir gün elime Klee'nin bir kartı geçti. Bu el büyüklüğündeki kartı başucuma iliştirip günlerce seyrettiğimi ansıyorum. Ona baktıkça kendi kendime, «Herkes çizip boyayabilir, bu resim bunun bir kanıtı,» diyordum. Bugün de aynı inançtayım; herkes çizip boyayabilir; önyargılarından kurtulmuş, gözünü yeryüzüne ilk kez açmak yetisinde olan herkes. İkinci mutlu rastlantım, edebiyat alanında, Sait Faik'le oldu: onun Şahmerdan adlı kitabıyla. (Yıl 1951, ya da 52). Bu kitabı bir kitapçının vitrininde görmüş, küçüklüğümde beni çok sarmış olan Şahmeran adlı kitabın yeni bir baskısı sanarak satın almıştım. Sayfalarını açıp, ilk öyküyü okur okumaz aldandığımı anlamış, ama kaldırıp atamamıştım Şahmerdan'ı. Bir solukta okuyup bitirdiğim bu kitaptan sonraki ilk düşüncem Klee'nin küçük kartı önünde kendi kendime söylediğimi, bu kez başka bir alanda (edebiyat alanında) doğruluyordu: Herkes yazabilir; gene önyargılarından kurtulmuş, ve bu yazma isteğini duyan herkes, ben bile.

Yazıp-çizmenin bir ayrıcalık olmadığını düşünmem, o günlerde bana bütün bir dünyayı bağışlatıyordu. İşe kendimde hiçbir ayrıcalık görmeden başladım. Bugüne değin de bu inancımda hiçbir değişiklik olmadı. Bir insan yazıp çizmenin gereksinmesini duyuyorsa, bunu gerçekleştirmemesi için hiçbir engel olmaz önünde. Akademideyken hocamız, «Herkes Cézanne» değildir derdi. Doğrusu hiç kimsenin de Cézanne olması gerekmiyor. Doğu'nun bir küçük dağ köyündeyken, yalnız öğrencilerimi değil, köyün büyüklerini

de resim yapmaya zorluyordum. Açıkça söyliyeyim ki, ömürlerinde ne bir boya, ne bir resim görmüş bu insanların yaptıkları önünde duyduğum heyecanı pekaz sanat yapıtı önünde duydum. Onların bütün acemiliklerinin izini taşıyan, kuşa benzemeyen kuşları, dağa benzeyen ağaçları, ayıya benzeyen köpekleri, hiçbir şeye benzemeyen hiçbir şeyleri, bana Rönesans'ın nice ustasının yetkinlik izini taşıyan resimlerinden daha yakın gelmişti.

Paris'e ilk gittiğimde (1959 başları) Louvre'un kapısının önünden geçmek isteği bile doğmamıştı içimde. Biliyordum ki yanılıyordum. Biliyordum ki Louvre'da yalnız o yetkinliklerin resimleri, yontuları yoktu. Ama gene de *korkuyordum* ayağımı oraya atmaya. Louvre Eiffel kulesi kadar tiksindiriyordu beni.

Louvre üstüne soru soran, yolları Paris'e düşmüş dostlarıma bu mezarlığa ayağımı atmadığımı söylediğimde kendileriyle eğlendiğimi sanıyorlardı. Bir çokları kendilerine verdiğim cevapta, Mona Lisa'ya bıyık takan gerçeküstücülerinkine benzer bir yadsıma, bir küçümseyiş; bazıları da hayranlıklarımı gizlemek istememin belirtilerini görüyorlardı. Oysa gerçek ne biriydi, ne de öbürü. İlkin şunu belirteyim ki, hayranlıklarımı hiçbir zaman gizlemek gereğini duymadım. Ne resimde, ne edebiyatta, ne güzelliği gözlerimi kamaştıran bir kadın, ne de usta bir elden çıkmış bir kap yemek önünde. Zaman zaman hayranlığımı dışa vuracak sözcükleri bulamadığım (başka bir deyişle dilimin tutulduğu) oldu ama, onlar yaşadığım o anı dolduran birer nesne olarak kaldılar. Hele eski ile yeni arasındaki ayrım, geçerli bir temele oturmadığı süre içinde hiçbir zaman söz konusu olmadı benim için. Bugün de Rabelais bir Queneau kadar çağdaşımdır benim, bir Yunus Dağlarca kadar yakındır bana. Ne yazık ki, yazarlar ozanlar için kolaylıkla duydu-

ğum bu duyguyu ressamlar önünde duymamı müzeler önlüyordu. Orda Rabelais'yi okur gibi Giotto'yu seyretmeniz mümkün değildi çünkü. Unutmayın ki her hayranlık bir az da yalnızlık ister.

Müzelerle aramdaki korkuluğu yoketmem oldukça uzun sürdü. Müzelerin genel olarak kapılarını eski yapıtlara açmış olmasından değildi bu. Ordaki yapıtların eskiliği değildi kapılarını aşındırmamı önleyen. Hemen hemen iki yıl elimin altındaki Louvre'a adımımı atmadım ama, elime geçen ilk fırsatta yüzlerce kilometrenin ve yüzyılların beni ayırdığı Eysie ve Altamire «sâkinlerinin» içinde yaşadıkları bu mağraların duvarlarına çizdikleri hayvan suretlerini görmeye koşa koşa gittim.

Nice sonra, şeytanın ayağını kırıp, Louvre'un ve öbür müzelerin eşiğinden aşmayı başardığımda, yüzlerce, binlerce dilsiz, kurumuş iskeletin arasından, *bugün* bana seslenen capa canlılarını buldum, ve onların önüne bir kez değil, on kez değil, yüz kez gittim, boyun eğdim, çatlamış, dökülmüş boyaların gerisindeki dirimlerini tattım, söylediklerine kulak verdim ve kendilerinden öğrendiklerimi bugüne değin yadsımadım.

Ama insan ne kendine değin yapılmış olanla, ne de kendi yaptığıyla yetinebilir. Bu sürekli aşma isteğidir, türü ne olursa olsun, emeğe insancıl anlamını veren. Hiç şüphesiz, sanat söz konusu oldu muydu, bu aşmanın içinde, derecesi ne olursa olsun, bir «ihtiras» söz konusudur. İhtirasların içinde en bağışlanır saydığım bu sanatçı ihtirasıyla almadım elime boyayı ve fırçayı. Uzun bir süredir, yaratıcılık yolunda bir itiş olduğunu kabul ettiğim bu ihtiras duygusunu yitirmiştim. Sanat, yazmak da çizmek de, bir çok çağdışımda olduğu gibi, bende de can çekişiyordu. Bunu dışa vurmanın, resim alanında, (edebiyattan daha kolay demiyece-

ğim) ama daha «mümkün» olacağını düşünmüştüm. Boyayı, fırçayı, resim bıçaklarını elime aldığımda, açıkça söyliyeyim ki, yapmaktan çok yıkmak, ortaya koymaktan çok yoketmek isteği vardı içimde. Ama çalıştıkça görüyordum ki ortaya çıkanlar, bana karşın, bir yıkış değil, bir yapış; bir yokediş değil, bir ortaya koyuş oluyorlardı. Geleneksel uyumu yoketmek istiyor, tam bir uyumsuzluk, giderek bir çirkinlik yaratmak istiyordum. Ama elim bu düşünceme uymuyordu. Bu düşüncemle eylemim arasındaki ikilik, içinde bulunduğum umutsuzluğu arttırdı. Daha önce kalemi bırakmış olduğum gibi, boyaları, fırçaları da bir yana attım.

«Kafamı dinlemeye» gittiğim Hollanda'da gördüklerim içimde yeniden fırçaya sarılmak isteği uyandırıyor, ama buna karşı savaşıyordum. Bir gün, Amsterdam'ın ara sokaklarında dolaşırken, Rembrant'ın evinin önünde buldum kendimi. Bu oldukça sapa yerdeki eve girmeden edemedim. Benden başka ziyaretçi yoktu. İlk katında gravür atölyesi bulunan evde gördüğüm, genellikle küçük desenler, gravürler önüne geçilmez bir çizip-boyama isteği uyandırdılar içimde. Ve bu kez bu isteği yenemedim, dışarı çıkar çıkmaz önüme çıkan ilk resim araç- gereçleri satan dükkândan, boya, fırça, kâğıt aldım, ve konuk olduğum eve kapandım. Yazımın başında sözünü ettiğim, düşüncenin diktasından kurtulmuş el sanıyorum ilk kez orda çalışmaya başladı. Artık kendi kendime soru sormuyordum. Ne anlatmak istediğimi bile bilmiyordum. Yalnızca çizip boyuyordum. Ortaya çıkanlar, gene daha önceki yıkım düşüncesine, isteğine uygun çizip boyamalar değillerdi. Ama yıkım, sürekli çalışma içinde anlamını yitirmişti. O günden bu yana Klee'nin bir küçük resmiyle başlayan bu serüven, olağan düşüş-kalkışlarla süregeldi.

Resimlerim önünde, onları yapan yazarın kişiliğinin

izlerini arayanlara vereceğim cevabı çok sonra buldum. Yazılarımda, kendi kendimle ve dış-dünya ile olan sürekli kavgayı dile getirmeye çalışıyorum. Kendi kendime sorduğum, karşılığını bulamadığım soruları ortaya koyma çabasını güdüyorum. Resimlerim ise, yaşamadığım, ama özlemini duyduğum erinci yansıtıyorlar. Bu iki uğraşı (yazmakla çizmeyi) bütün istemime karşı bağdaştıramadım. Yalnızca yazar olarak kalabilseydim, resim gereksinmesini yazılarımla gidermek zorunda kalacaktım; bu da kaçınılmaz olarak yazıda soyutlamaya götürecekti beni. (Oysa bu alanda yapmak istediğim, soyutlamadan kaçmak, somutlaştırmaya çalıştığım sorunların, düşünce ve duyguların ortaya konulmasıydı.) Eğer yazarlığa sırtımı dönüp, yazma gereksinmesini resmimde gidermeye çalışacak olsaydım, bu kez, tedirginliklerimi, içle dışın kavgasını en aşırı bir biçimde öykülemek zorunda kalacaktım. Klee sanıyorum bu iki eğilimi bağdaştırmasını başaran iyi bir örnek. Gerçeküstücülerin büyük bir çoğunluğu da başta Max Ernst olmak üzere bu yolu seçmişlerdi. Onlar hem ozan, hem öykücü, hem de ressam olmak istiyorlardı — ama yalnızca resim yaparak. Hayranlığımı hiçbir zaman yitirmediğim Giacometti başka bir yönden, ve bütün bu sanatçılardan çok daha anlamlı, çok daha derin olarak gerçekleştirmişti bunu: onun alçıdan, bronzdan yaratıkları, gerçekte bir çok canlıdan daha hareketli, daha konuşkan gelmiştir bana. Ama bu «konuşkanlığı» daha ileri götüren, edebiyatla resmin bileşimine varmaya çalışanlar (eğer bir bileşimse söz konusu olan) da olmuştur çağdaşlarımız arasında. Dostum Yüksel Arslan'ın tutumu bunun en belirgin örneğidir. O, yazmayan, ama resim yapan bir yazardır; resimleri bu yüzden yazınsaldır. Bense şimdilik ne yazmadan cayabiliyorum, ne de çizmeden. İster eksiklik diye adlandırın bunu, ister fazlalık.

7 Ocak 1968

Rönesans'ta Bilim

I

George Sarton

Rönesans[1], bilimsel görüş açısından bir yeniden doğuş değildir. Anısı bile soluğumuzu kesen o büyük yenidendoğuş çağı edebiyat ve sanatın altın çağıydı, ama o güzelim yağlı boya resimlerin üzerine merakla eğilen bilim tarihçileri için, bütünüyle hayal kırıcı bir çağdı. 1543'te, bu dönemin sonlarına doğru ulaşılan o olağanüstü doruk bir yana bırakılırsa, Rönesans, iki yeniden diriliş arasında kalan dönem kadar gerçek olmamıştır. Bunlardan biri, yani onbirinci yüzyılın ikinci yarısında başlayıp onüçüncü yüzyılda doruğuna varanı, Yunan yapıtlarının Araplar kanalıyla Batı Avrupa'ya girmesiyle başlamıştı. Bin yılı aşkın bir bocalama döneminden sonra, deneysel yöntemin gelişmesine tanıklık etmiş olan ikinci dönem, aslı aranırsa, onyedinci yüzyıldan önce başlamış değildir. Bu yenilenme dönemlerinin ilki, aslında düşünsel yaşamın ana kaynağı ile, yani Arapça konuşan bilginlerin değiştirerek yorumlayarak naklettikleri Yunan eserleri ile yeniden bir ilişki kurma çabasıydı. Şurası açıktır ki, bu konuda ilerleme kaydetmenin en kestirme yolu, her şeyden önce, Yunan ve Müslüman yazarların topladıkları o büyük bilgi hazinesini benimseyip sindirmekti. İkinci diriliş dönemi, gerçekten yeni bir başlangıçtı; şimdilik, modern bilimin başlangıcı olduğundan söz edebileceğimizi söylemek elverir.

Geleneksel Rönesans, Alplerin ister bu yanında ister öbür yanında olsun, bu iki uc arasında bir çeşit önemliden

önemsize inme idi. Rönesans anlayışımın, her şeyden önce bir edebiyat adamı olmasına karşın, o dönemin en kavrayışlı bilginlerinden John Addington Symonds tarafından sezinlendiğini görmek benim için çok ilginç oldu. *İtalya'da Rönesans* adlı kitabının beşinci cildinde (bu eser hemen hemen klâsik bir eser niteliğine ulaşmıştır, yani herkesin okumadan övdüğü bir eser niteliğine) şöyle der: «Rönesans'a, genel olarak, bozulmaya yüztutmuş bir Ortaçağ denilebilir.» Symonds bu nokta üzerinde direnççle durmaktadır. Kendi açısından doğru olmakla birlikte, bu görüş bizimkinden oldukça uzaktır. Bu nasıl olmuştur? Onikinci yüzyıl Rönesansı, kelimelerden çok kavramlarla ilgilenmiştir. Rönesans Grek-Arap düşüncesinin özünü kavrayıp nakletmeye öylesine can atmaktaydı ki, biçimi bir yana bırakmıştı. Çeviriciler, genel olarak, iki kötüden birini seçmek zorundaydılar; ya öbür dili daha sadıkça verme pahasına kendi öz dillerini feda edecekler, ya da zariflik uğruna metne bağlılığı gözden çıkaracaklardı.

Ortaçağ çevirmenleri yapıtların aslına sıkı sıkıya bağlı kalmak istiyorlar ve bu konuda hiç bir açık vermiyorlardı. Onun için Lâtinceleri de çok kötüydü. Bu, yüzyıllar boyunca böyle sürdü. Diyebilirim ki, Musevi çeviriciler de aynı yoldan yürüdüler, ama onlar hesabına işin iyi yanı şuydu ki, İbraniceye çevirmek, lâtinceye çevirmekten çok daha kolaydı ve Arapça deyimleri vermek için kendi dillerini bozmaları da gerekmiyordu. Başlıca Yunan ve Arap bilim yapıtlarını Lâtince ve Arapça bilenler okuyabiliyorlardı. Ama çok geçmeden buna karşı bir tepki uyandı. Okuyucular Lâtin edebiyatını yeniden bulmuş oldular ve kendi kaba yapıtları önünde gitgide dehşete düştüler. Bu tepki, özellikle, edebi bir hava taşıyordu ve bilime karşıydı. Özle biçim arasındaki sonsuz çatışmada biçim ağır basıyordu. Bir ya da ikiyüzyıl

boyunca üslup bilgiye, gerçeğe, hattâ ahlâka üstün geldi.

Bu akımın önderleri için Lâtin, daha sonra da Yunan klâsiklerinin yeniden kazanılması adetâ hayatın belli başlı anlamı olmuştu. Her şey bu büyük amacın yanında ikinci plânda kalmıştı. Edebiyat dünyasının üç büyük dev yazarı, Dante, Petrarca ve Boccacio, her ne kadar İtalyan dilini yüceltmiş ve onu en soylu diller düzeyine çıkarmışlarsa da, İtalyan humanistlerinin çoğu bu dili küçümser görünmüşlerdir. Onlara göre İtalyanca eğitilmemiş erkeklere ve kadınlara, Lâtince ise bilginlere yaraşırdı. Çünkü humanistler Lâtinceyi çok iyi bilmekle birlikte, bir insanın anadilini bildiği kadar hiç bir zaman bilmiyorlardı, o ana dili ki, bir insanın daha anasının sütünü emerken bile kendi varlığının bir parçası olur. Bu durum onlar için doğal olmakla birlikte, Lâtince bir dereceye kadar hep yapmacıklı kaldı ve böylece, düşünce hayatlarının yapmacıklığı ve sönüklüğü gitgide arttı.

İtalya'da bir kaç akademi kurulmuştu. Bunlar dünyaya 17. yüzyılın gerçek bilimsel rönesansını duyuran bilim akademileri değil, salt edebiyatla ilgili akademilerdi. Bu akademisyenlerin amacı gerçeği bulmak ya da çözümlemek isteğiyle önemli sorunları tartışmak değil, sadece kafalarının ve dillerinin işlekliğini, Lâtincelerinin zarifliğini, cafcaflı cümlelerle önemsiz hünerlerini sergilemekti. Gerek felsefe, gerek bilim açısından su götürmez bir gerilemeydi bu. Sıkıcı ama dürüst olan ortaçağ skolastisizmi ile kıyaslanınca, görülür ki çağın felsefesi olan Yeni Platonculuk gerçek değeri olmayacak kadar belirsiz bir takım düşüncelerin sudan bir bileşimi idi. Müslüman, Yahudi ve Hıristiyan bilginlerin ardarda Aristo ve Platon öğretilerini arındırma yolunda harcadıkları büyük çabalar bu kendini beğenmiş amatörlerce pek önemsenmedi. Ortaçağdaki müjdecilerinin yaptığı eleştirel

eserin çoğunu onlar bile bile bozdular, çünkü onları anlıyamadılar, dolaysıyle de hor göremediler. Bu Floransalı düşünürlerden biri Giovanni Pico della Mirandola'dır. Kendisinden çok şey beklenebilen bu düşünür olgunluk çağına ulaşamadan ölmüştü.

Humanistlerin bilime karşı takındıkları düşmanca eğilimler, onları bilgiç olmaktan alıkoyamadı. Rönesans birçok kısıtlamalardan kurtulmuştu ama, ne yazık ki insanları bilgiçlikten kurtaramadı. Bu can sıkıcı aydınlar, belki de, Ortaçağ düşünürleri kadar bilgiçlik tasladılar. Ama, onların bilgiçliği özden biçime yönelmişti. Kavramların tanımlanmasına, tutarlığa pek az önem verdiler, dil bilgisi, söz ustalığı ve söz biçimi üstünde büyük gürültüler kopardılar. Büsbütün haksız olduklarını söyliyemem. Onlarınki zorunlu bir tepki, modern bilimin gelişmesinde zorunlu bir aşamaydı. Galileo, ortaçağlı atalarının felsefe alanındaki çabaları olmasaydı böylesine derin düşünemez; İtalyan humanistlerinin edebi deneyleri olmasaydı, görüşlerini de böylesine güçlü ve güzel yoldan dile getiremezdi.

Leonardo da Vinci dışında, İtalyan Rönesansında bilimsel kafanın en iyi temsilcisi ne gariptir ki, bir bilim adamı değil, bir tarihçi ve Politikacı olan Floransalı Niccolo Machiavelli idi. Bir safsatacılar kuşağı arasında, hemen hemen tek başına, Machiavelli kendi düşüncelerini ne sonuna kadar sürdürmekten yıldı, ne de onları dobra dobra ve güçlü bir dille açıklamaktan. Gerçekte, dilinin hemen hemen bilimsel bir havası vardı ve bu bakımdan Galileo'nunkini önceliyordu. *Principe* (Hükümdar, 1513) adlı eserinin gerçekliği ve açıklığı taptaze bir hava getiriyordu. Ne yazık ki, Machiavelli kendini çevresinin boş gururundan ve bozukluğundan kurtaramıyacak kadar çağının insanı idi ve her şeye evrensel açıdan bakamıyordu. Bu yüzden, gerçek

ve tam bir bilim adamı olamadı.

Humanistlerin bilimsel ilgiden yoksun olduklarını göstermek için, çağın en büyük iki olayını ne denli soğuk karşılamış olduklarını ansımak elverir: Yayım ve baskı tekniğinin gelişmesi ve coğrafya alnındaki keşifler.

Basım aracının keşfinden hiç de hoşlanmayan ilk humanistlerin ona karşı olduklarında hiç şüphe yoktur. Onların tutumu, bugün bir çok humanistlerin gramafon ve sinemaya karşı aldıkları tutumdan farklı değildi. Basım aracına karşı olan düşmanlıklarının en güzel örneğini, Onbeşinci yüzyıl Floransasının en soylu kafalarından biri olan Bisticci'li Vespasiano vermektedir. Her ne kadar Vespasiano 1498'de ölmüş ve bu ara bu yeni sanat hayli gelişmişse de, sonuna kadar düşmanlığından şüphe edilmiştir. Kendinin dediğine göre, koruyucularından Urbiono dukası, bir tek basılı kitaba bile sahip olmaktan utanç duyarmış. Bu tutum daha sonraki yüzyıllarda geçerli olmadı. Çünkü, humanistler, gördüler ki, basım aracı kendilerinin düşmanı olmak şöyle dursun, en iyi, en cömert dostlarıydı.

(Bitmedi)

(Çeviren : Ş. Gümer)

O

Kanlıpınar'da Saygı Duruşu

M. Başaran

Otobüs yavaşladı. Bir tepenin alt yanında durduk: Bozkır... Gözalabildiğine boşluk, ıssızlık.. Az ötede etrafı alçacık duvarla çevrili, ıssızlığın yoğunlaştığı şehitlik... Kurtuluş Savaşında «İlk hedefiniz Akdenizdir ileri!» buyruğu verildiğinde KANLIPINAR'da ölen bir yüzbaşıyla kırk er yatıyor burada...

Kırk beş yıl mı geçmiştir aradan? Ötelerde tavşan kırı bir gök, gittikçe duman gibi. Barut kokmuyor, güz kokuyordu hava ama, zaman hiç geçmemişti sanki. Bağımsızlık savaşının heyecaniyle doluyduk. Şu gömütte yatan Yüzbaşı, uzak köylüklerin kırk Memedi nasıl inançla öne atılmıştı o sabah...

Biz onların çocuklarıydık.. Sıvas'tan, Kırıkkale'den, Ankara'dan, Antalya'dan, Akdenizden gelenler vardı aramızda... Onların Anadolu toprağına benziyen yüzlerine baktıkça yeni öğretmen olduğum yılı ansıdım:

Yirmi yıl önce bir gece Aksu'ya inmiştim. Damarlarımı zorluyordu gençliğim. Kurtuluş Savaşında ölenlerin savaşını sürdürüyorduk Enstitülerde. Halkımız uyansın, toprağımız canlansın istiyorduk. Bağımsız, mutlu bir Türkiye için ölmemiş miydi onlar? Kafamızla kolumuzla o Türkiyeyi yaratma savaşındaydık.

Sekiz ay kalmıştım Aksu Köy Enstitüsünde. Esmer, sırım gibi çocuklardı öğrencilerim. Derslerinde, işliklerde, tarlalarda Kuvayi Milliyeciler gibi çalışıyorlardı. Başkentin

Sirer havası vız geliyordu bize. Müdür diye başımıza dikilen toprak ağasının içinden pazarlıklı bakışlarına, peşimize hafiyeler takmasına, sicilimize «iki satır yazı» yazma tehditlerine boşveriyorduk. Didik didik ediyorduk kitapları... Bakanlık müfettişleri sürek avına çıkmıştı enstitülerde.. Biri gelip biri gidiyordu.

Yirmi yıl sonra KANLIPINAR da öğrencilerimle karşılaşıyordum ilk kez. İçlerinden yedisi Doğu Anadoluya sürgün edilmişti. Suçları: Düşünmek, halkının, yurdunun çıkarlarını savunmaktı... «Hocam» diye elime sarılıyorlardı. Hamdi Hoca da onlarlaydı. Direnme kararı almışlardı haksızlıklara. Üzgün değildiler, gözleri parlıyordu...

Elmalı'dan Ömer Serin:

«Beni Malazgirt'e verdiler hocam» diyordu. Doğu Anadoluya sürgün yeri gözüyle bakanları kınıyordu. Fırsattı bu onun için. Yeni bir çevreye emeğini katacaktı. Adnan Kadıoğlu, Tevfik Şahin, Bekir Ünal, Rahmi Ural, Ahmet Güney, Saffet Çalışır da onun kadar soğukkanlıydı, inançlıydı...

Şehitliğe yaklaştık. Sayımız bini geçiyordu. Nutuklarda adımız «irfan ordusu»ydu.. Yunan işgali.. Eskişehir... Ve kırk beş yıl sonra Eskişehirde öğretmenlerin baskıya, kıyıma, haksızlığa karşı direnme toplantısı...

Yunan işgali sırasında Tonguç, Eskişehir Öğretmen okulunda çalışmaktadır. Bir gün iki Yunan subayı dalar dersliğe. Yüzleri asıktır. Birşeyler homurdanırlar dillerince. Tonguç'u derslikten atmağa kalkışırlar. O direnince yüzünün ortasına şiddetli bir tokat iner. Ayaklanan öğrenciler düşmana haddini bildirmek ister.. Fakat Tonguç sükûnetle:

«Yerinize oturun çocuklar der. Bağımsızlığını yitirmiş ulusların öğretmenlerinin yüzüne bu tokat her zaman inecektir. Önemli olan iki düşmana karşılık vermek değil, çok çalışıp bağımsızlığımızı kazanmaktır...»

Öğretmenlerin yüzlerine bakıyorum: Gene iç ve dış güçlerin baskısiyle bir bunalım içindeyiz. Eğitimimiz yabancı uzmanların güdümünde. Tonguç'un gösterdiği yol bırakılmış... Çocuklarımız Amerikan süttozu artıklariyle şartlanıyor. Adımız «Geri bırakılmış ülke». Gene öğrencilerimizin gözü önünde sürülüyoruz...

Nasıl çıkacağız şehitlerimizin karşısına şimdi? Kırk yıl önce kurtarılmış vatanın öğretmenleri olarak, bütün çocuklarımızı okuma hakkına kavuşturamamış olmanın utancı içindeyiz. Biliyoruz: geri bırakılmış ülkelerde eğitimin amacı köhnemiş yapıyı değiştirme işini hızlandırmak.. Halkı uyandırıp güçlendirmek.. Özellikle yeraltı, yerüstü zenginliklerimize sahip çıkma bilincine eriştirmek...

Peki ama bizdeki uygulama?..

Emekliliğine yakın dersliğinden uzaklaştırılan Gölcük'lü Cahit Öğretmen:

«Vatanları, ulusunun bağımsızlığı uğruna canlarını veren aziz şehitlerimiz için sizi iki dakika susmaya çağırıyorum» diyor.

«İrfan ordusu»nun binlerce eri susuyor. Halâ öğretmen bekliyen köyler susuyor. Yurtlarında iş bulamadıkları için Almanya, Avusturalya yollarına dökülenler susuyor.. Şurada yatan kırk Memedin köylüğünde bir bitki gibi doğaya bırakılmışlar susuyor.. Bozkır susuyor...

Başımız eğik, gözlerimiz toprakta... «Abdülhamit yönetimi çok kötüydü.. Düşünme, söz özgürlüğü yoktu.. Aydınların peşinde hafiyeler... Namık Kemaller sürülüyor, zindanlara atılıyordu...» Şimdi özgürlük var, «sosyal adalet»li Anayasamız var... Sürgünler, sürgün adayları susuyor...

Birden toprak kımıldanıyor, toprak yarılıyor... Karşımızda kırk beş yıl öncenin bağımsızlık şehidi Yüzbaşı.. Göğ-

sü kan içinde.. Büyüyor, büyüyor Mustafa Kemal'e benziyor yüzü. Tıpkı İzmirde: «Yurdu düşmandan kurtardıktan sonra, bir Milli Eğitim Bakanı olarak iç kurtuluş savaşını yürütmek isterdim» diyen Mustafa Kemal'e...

Gözümüz O'nda, saygı susmamız birden saygı konuşmasına dönüyor; bozkırlarda yankılanan saygı konuşmasına:

«Evet, biz o iç kurtuluş savaşının erleriyiz... Amacımız: Milli eğitimi yabancı uzmanların güdümünden kurtarmak, kültürümüzün yozlaşmasını önlemek.. Eğitimimizi bir anayasa gereği olan çağdaş niteliğe kavuşturmak.. Çalışan, arıyan, zincirini kıran, doğruları kuşun ötüşünce rahat söyliyebilen insanlar yetiştirmek..

Köy çocuklarına İmam Hatip okulu, varlıklı çocuklarına kolejler... Özel okullar tutumuna karşıyız.

Halk çocuklarına en kısa zamanda eğitimde fırsat eşitliği sağlamıyan tutuma karşıyız.

Bir ulusun yarınını hazırlama işi olan eğitimin tüccarlar eline bırakılmasına, ticaret metaı haline getirilmesine karşıyız..

Doğruların karşısına ceza, sürgün, baskı gibi ortaçağ silâhlariyle çıkılmasını kınıyoruz.

Öğretmenlerinin sesine kulak vermiyen, öğretmenlerini ezmeğe kalkışan toplumların yarınları karanlıktır..

«Fikri hür, vicdanı hür» kuşaklar yetiştirmiyen toplumlar ilerliyemez, bağımsız yaşıyamaz.. Biz öğretmenler, ulusumuzun bağımsız yaşamasını, ilerlemesini istiyoruz...»

Kanlıpınar'dan Kurtuluş Savaşı şehitlerinin başı ucundan sesleniyoruz :

DUYUYOR MUSUNUZ?

Ozan, Dramdan Geçen Adam

Ömer Faruk Toprak

«Dağları» bayırları, ovaları, insanları tanımadan, görmeden canlandıramam yazılarımda. Aklımı oynatacak kadar kendim korkmalıyım ki, anlatabileyim korkuyu, üzüntüleri, yürek acılarını önce kendim çekmeden çektiremem kitabımdaki kişilere...» diye konuşmuş B. Traven. Bu yaşamdan, bu titreşimlerden geçen ilk gençlik çağını düşünüyorum Maksim Gorki'nin. İlk edebiyat ateşlerimi yakarken, onunla yola çıkmıştım. Onun çekilerini okurken, inanılmaz bunlara demiyordum çocuk yaşımda. Mayasının bileşimini öğrenmiştim. Hiç kuşkuya düşmeden tanıyordum onu. 1944 e kadar bütün kitaplarını okudum sanıyordum. İlk gençlik çağında kesin konuşmayı sever insanoğlu. Oysa pek çok yanılgılar içinden geçtiğinin farkında olmaz. 1944 ün bahar aylarında bir kitabını daha okudum, Gorki'nin. 120 sayfaydı. Ağrılı bir gece yarısına kadar soluk soluğa okuyuverdim onu. Şimdi ne zaman sıcak bir bakır mangalın küllerinden gelen havaya, anılarımda girsem, «Çorbacı» bana, dünyaya değişik bir gözle bakmasını öğretir. Her ozanın, her yazarın yastık kitabı vardır derler ya, doğrudur. Ben bugün bir yolculuğa çıkacak olsam, çantama on kitap almam gerekse, hiç kuşkusuz söyliyeyim biri «Çorbacı» olur. Bunun nedeni şöyle. Bana sorarsanız, sanatçının bir hayat deneyi olabilmesi için,«ilginç hayat»ı olmalıdır derim ilkin.

Bir oyun yazarı geçen gün, «sanatçının ne anlattığına değil, nasıl anlattığına bakarım ben» diyordu. Oysa, sanatçının «ne anlattığı ile nasıl anlattığı» birbiri ile bileşime

geçmelidir diyorum ben. Ne tutanak memurunun gözleminden geçen, gelişi güzel tutulmuş notlar, ne güzel konuşmasını bilen bir kişinin fantezi konuşması önemli bence. Birincisi nekadar kuru kalırsa, ikincisi de söylendiği dakikalarda eğlendirir belki insanı. Çabucak gelir geçer. Bir iz göremezsiniz, arkasından bakınca. Öyle olsaydı, bütün hoş sohbet insanlar iyi birer sanatçı olurlardı. Günümüzde bir yazarı överken, «dili iyi kullanıyor» diyorlar. İyi bir yazarsa, iyi bir sanatçı ise, elbette iyi kullanacak. Kullanamazsa sanat eri olamaz zaten. Ama «anlatmasını» iyi bilmek kadar, anlattıklarına, yazdıklarına da bakıyorum ben. Buna bakarken, dramdan geçen insanı, anlatmasını biliyor mu? Çağımızın, dünyamızın gerçeklerinin içinden geçerek, bir bileşim tutturabilmiş mi? Zaten usta bir anlatıma varmak için, dünyamıza, yurt gerçeklerine bakmasını bilmek gerek, birinci koşul olarak.

Çağımızın büyük ozanlarını alalım ele isterseniz. Türkiyemizde adı duyulmuş, ya da az duyulmuş dize ustalarının yaşam serüvenlerinden çıkardıkları, kâğıtlara döktükleri şiirler, niçin iyi bir müzik parçası gibi belleklerde, dudaklarda yaşıyor? Bir çokları keskin, sert hayat koşullarının dişlileri arasında daha fazla kalamamışlar. Canlarına kıymışlardır. Majakovski, Sergey Yesenin gibi. «Ölüler genç kalır» sözüne uygun olarak, onlar hâlâ gençtirler. Genç yaşında düelloda aldığı yara ile ölen Puskin, kısa ömrünün sayılı şiirlerine yaşamını koymamış mı? Çevresinden, yüreğinden gelen ağrıları kelimelere yerleştirmemiş mi? Birçok kişiler Charles Baudelaire'in şiirlerini hayranlıkla okurlar, dillerden düşürmezler. Ozanın karamsar yüzünü getiren resimlerine bakarak, onun sanki doğma büyüme kötülük çiçeklerinden esinlendiğini sanırlar. Oysa hayatına baksalar, hangi geçitlerden geçtiğini 1848 devriminde nasıl etkili bir kişilik göster-

diğini inceleseler, insansal bir bileşimden yola çıktığını anlamakta güçlük çekmezler. Hemen bütün şirlerinde esen karamsarlık rüzgârının nedenini, hayatı ile şiirlerini birbirinden ayırmadan inceleyince görecekler, belki de şaşacaklardır.

Burada bir satırbaşı yapıp, ozanın sorumluluğu, görevi üzerine sözü getirirken, bir noktayı açıklığa kavuşturmamız gerekli bugün. Ozan, herşeyden önce şiirleri ile görevini yapmalı. Yani, ülkesi bir ölüm-kalım savaşına, yani Ulusal Kurtuluş savaşına girme koşulları içine itilmemişse, onun sorumluluğu şiirlerinden başlar. Bizim Tevfik Fikret'imizin, yaşamının bir döneminde, Aşiyan'ına çekilip, yalnız yaşadığını sitemli bir biçimde söylerler. Bunu kendisine karşı düşüncede olanlar yaparlar daha çok. Oysa Tevfik Fikret, bütün ömrümce, özellikle Abdülhamit II. döneminde elden ele dolaşan şiirleri ile özgürlüğü, insansal düşünceleri dizelerine koymasını biliyordu. Yani ozanlık görevini içtenlikle yapıyordu. Bu noktada Yahya Kemal'i düşünün, bizim o aman vermez. Kurtuluş Savaşımızı gözünüzün önüne getirin. Yahya Kemal, bu dönemi uzaktan seyretmekle yetinmiştir. Sevdiği Osmanlı İmparatorluğunun çöküşüne hüzünle, içinden yana yana bakmıştır. Ama kan ve ateş bitmiş, o yeni yönetimden nimet kapmakta hiç zorluk çekmemiştir. Başka çıkar yol olmadığına göre, yeni yönetimin odak noktalarından birine niçin oturmasın? Osmanlı Saray özlemi, yüreğinden şiirlerine dökülerek, ömrünü tamamlamıştır. Oysa ozanların hemen her yönetimde bir açmaza geçtikleri, yeni ülkeyi yönetenlerle anlaşamadıkları bir gerçektir. Hem de bu çok zaman, pîr aşkına olur. Hiçbir çıkarı olmadığı halde — şöyle söyliyelim daha iyi — terazinin bir kefesinde çıkarlardan yana olan insanlar olsun öbür kefesinde hiçbir çıkar beklemeden, üstelik tutuklanmalar, sürgünler, işten atılmalar, açlık ve hastalıklar karşılasın onları. Ozan ya da namuslu yazar-

lar, çekiler getiren yolu seçerler çoğu zaman. Ülkemizde, özellikle 1940 dan sonra yöneticiler, ozanlara, yazarlara düşman gözü ile bakar olmuşlardır. Açmaza düşürmüşlerdir onları. Bundan dolayı, otuz yıldır yönetimciler, çeşitli yollardan bizleri baskı altında tutuyorlar. Sanat erlerinin, kendilerinin çıkarlarını çeşitli eserlerle ortaya dökmelerini hınçla önlemeğe çalışıyorlar. 1940 ile 1960 arasında daha çok, polis yöntemleri ile bu baskıyı sürdürüyorlardı. Şimdilerde ise bu eski yöntemin yanısıra, edebiyatı yozlaştırmak, bulandırmak, soyuta çekmek gibi, ülkemiz için yeni görünen bir politikayı bazı edebiyatçılara uygulatıyorlar. Hemen söyliyelim, bunun da tutmadığı anlaşılmaktadır, görülmektedir. Çıkmaz yollara sürüklenen sanat erleri, kısa bir süre içinde, izledikleri doğrultunun bir yerde kesildiğini öğreniyorlar.

Çağımızda iyi ozanlar ya da iyi yazarlar, yönetimcilerin kulu olamazlar, olmazlar. Kiralık kalem hâline getirilemezler. Kiralandıkları andan itibaren, ozanlıkları, yazarlıkları tükenmiştir diyebilirsiniz. Bugün ülkemizde yoksul denebilecek bir yaşam sürüyorlar çoğu. Kalemi ile gün kazanıp, gün yiyen birkaç kişi var. İkinci işleri ile ömürlerini törpületenler de gene soluk soluğa yaşıyorlar. Bir çarkın sert dişlileri arasındalar sanki.

Sonuçta şuraya geliyorum. Bana kalırsa B. Traven yanlış söylememiş. Maksim Gorki ise bu görüşü yaşamı ve eserleri ile ortaya dökmüş. «Siz öyle de söyleseniz, böyle de konuşsanız, bunlar oluyor» diyor. Öbür örnekler de, bu inancın, doğru'ların içinden geçtiğini kanıtlıyor. Tevfik Fikret'in çağdaşları arasında Hüseyin Suat, Hüseyin Siret var. Niçin onlar Fikret gibi günümüze gelemiyorlar? Şiirinin dili eskimiş Fikret, bütün setleri yıkarak 1900 ile 1915 yılları içinden bize duyarlık, özgürlük dizeleri ile gelmesini bilmiş. Bir yerlerde, dimağlara doğru fışkırdığını görüyorsunuz.

Anadolu Türkçesi XII

İsmet Zeki Eyüboğlu

YAKAMOZ, YALI, SERPMEK, SİVRİ, ŞALVAR, ŞERİT, ÇAKAL, KUTU, PAPARA, MANKAFA, LOŞ, LOLO, MADALYA, MADALYON, NERGİS, HANGAR, YAMA, SEPET, YA HEY, ŞAKA, *KEFALBALIĞI,* ŞAYAK, SATRANÇ, ŞEKER, SALATA, SANDALYE, SAĞ, SOBA, DUT, SOĞAN, DON, ABA, GAR, GAYDA, GARGARA, GAZETE, GALATA, FARFARA, FANİLA, FAYRAB, FİDAN...

Yalı, Türkçe değildir. Anadolu Türkçesine Rumca *aigialos* sözünden girmiştir. Deniz kıyısında, ırmak kıyısında yapılan ev anlamına geldiği gibi, düpedüz *kıyı* anlamını da içermektedir. Bu iki sözün yazılışı arasında benzerlik yoksa da okunuşları, söylenişleri birbirine pek yakındır.

Serpmek, Lâtince *atmak, serpmek, yere yaymak, yere atmak* anlamında kullanılan *spargere (spargo),* Grekçe gene Lâtince ile eş anlamda *speiro-srparon* sözlerinden türemişe benziyor, Fransızcada *repandre, éparpiller, disperser* gibi karşılıkları vardır. Ayrıca *diviser* anlamına da geliyor. (bak : Dictionnaire-Lâtin-Français, Quicherat et Daveluy, Paris 1846), ayrıca (Dictionnaire Etymo. la Lan. Tur. Bedros Keresteciyan).. (Yalnız bu ikinci kaynaktan yararlanırken ince eleyip sık dokumak gereği vardır. Birçok yerlerinde yanlışlık kolayca göze batıyor). *Sivri,* bu sözün kökü de Asya Türkçesi olmasa gerek. Çünkü Türkçede *keskin, yalın, delici,*

ince gibi karşılıkları vardır. Sanksritçede *çupra* Zend dilinde suwra, Asuracada zakru, gene Sanksritçe de tıvra, Zend dilinde *tizya* gibi karşılıkları vardır.[1] Abû Hayyan sözlüğünde *sivri* diye bir söz yoktur. Fars dilinde karşılığı *tîz*'dir. Almanca *spitz*. Fransızca *pointu*... Lâtince *acer*, Grekçede *akhros*... Bu sözü kök bakımından Asya Türkçesine bağlayabilecek bir ipucu şimdilik bulamadık. Daha çok Zend-Sanksrit kaynaklı olsa gerek...

Şalvar, Fars dilindeki *şelvâr* sözünden gelmedir. Araplar *sirval* diyor... Bedros Keresteciyan buna şunları ekliyor: (L' hébreu *sarabbalin* - culottes, braie. Le français *sarabale*, et le russe *charavârei*,»... Asya Türkçesinde *iştonu* (içdonu sözünün doğrusu) denilmektedir.

Şerit, Arapça hurma liflerinden örülen ip, bağ anlamlarına gelen, Anadolu Türkçesine değişmeden geçen bir sözdür. Bedros Keresteciyan buna Sanksritçede *sarit-sarat*; italyancada *serta* dendiğini söylüyor. *Çakal* da dilimize Farsça *şegal* sözünden değişerek girmiştir. Başka bir açıklanış yolunu bilmiyoruz.

Kutu sözünün dilimize Grekçe *sandık, çekmece* anlamında *kutis, koitis'ten* geldiği belli. *Papara* denen yemek de gene Lâtince *lâpâ* karşılığı kullanılan *papparium* sözünden türemiştir. Mankafa'nın geliş yolu biraz değişik. Bu sözün Türkçedeki karşılığı *kocakafa*'dır, biri Lâtince biri Grekçe

---

[1] *Bu açıklamayı yaparken Bedros Keresteciyanın adı geçen sözlüğünden yararlandım. Ancak daha önce de söylediğim gibi onun her yazdığına iyice araştırmadan inanmak çokkez insanı yanıltıyor.*

EK: Önceki yazılarda geçen maymun sözünün Kaşgarlıdaki karşılığı keyliğ'*dir.*

İ. Z. E.

olan iki sözün birleşmesiyle ortaya çıkmıştır. Lâtince *magnus* büyük, Grekçe *khephalos* baş demektir. Bunlardan *magnus-khephalos* denen *büyük başlı, koca kafalı* deyimi türemiştir. Türkçede son ekler düşerek *mankafa* olmuştur. Bunun *mango-kefal* biçiminde söylenişi de vardır. Anadolu Türkçesinde *g* ile *n* sesleri yanyana gelince çokluk *g* düşer. Sözgelişi *gönül* sözünün eski Türkçedeki karşılığı *köngül'*-dür. Anadolu Türkçesinde *g* düşmüş *gönül* olmuştur.

Loş sözünün kökü Grekçe *luxe'*dir, Fransızlar *luge* diyor. *Yarı karanlık yer* anlamına gelir. Grekçe okunuşu Türkçedekine yakındır. *Lolo'*nun Lâtince *boş, saçma sapan söz* anlamında kullanılan *lallum'*dan geldiği belli, başka bir kaynağını bilmiyoruz. Dilimizde *bize de mi lolo* gibi bir deyim de oluvermiş.

Madalya İtalyanca *medaglia* sözünden gelmiştir. Anlamı değişmemiş. *Madalyon* da öyle İtalyanca *medaglion* denen bizim kullandığımız anlamdaki sözden gelmiş. *Nergis* sözü eski Anadolu dillerinden doğmuştur. Farslara da onlardan geçmiştir, Greklere, Lâtinlere de. Eski biçimi *narkissos'tur.* Grekçe- Lâtince-Farsça ile ilgisi yoktur. Bugün İran dilinde öyle kullanılırsa da kökü Anadoludadır. Rumlar bunu *nargissos* olarak söyler. *Hangar* sözü Fransızca *hangar'*dan gelmedir. Anlamı bildiğimiz gibidir. *Yama* sözünün geliş yolu Sanskritçe *yamaka* olsa gerek. Fransızlar buna *camorada* diyormuş (Bedros Keresteciyan)...

Sepet dilimize Farsça *sepet* sözünden geçmiştir. O dilde ince uzunlamasına kesilmiş dallardan örülen kap anlamındadır. *Ya hey* deyince Grekçe *iaxe, iaxxeo* sözlerini değişik olarak haykırırız. Dilimize o sözlerden bozulmuş olarak gelmiştir. Eski Anadolu dillerinde bunun başka bir karşılığı da korolarda oyun oynarken coşunca söylenen *euhoi* haykırışıdır.

Şaka sözünün kökü İtalyanca *mizah, eğlence* anlamına gelen *giaco*'dur. *Kefal balığı* da yukarda açıklanan Grekçe *Kephalos* sözünden türemiştir, o dilde de balık adıdır. *Şayak* da Lâtince *yünden yapılmış dokuma* anlamındaki *sagum, saia* sözlerinden türemiştir. Başka bir biçimi de *panni species*'tir. *Satranç* arapçadır. *Satrenç-setrenç* sözünden gelmiştir. *Çok renkli-yüz renkli* demektir. *Şat-renk* de denir. Farslar buna ancak *sad-renk* diyebilir...

Şeker sözü Doğu kaynaklıdır. Arap-Fars-Alman dillerindeki karşılıkları eş kökten geliyor. Farslar *sükker,* Araplar *şekker, sükker,* Almanlar *zucker* diyorki kökleri birdir. *Salata* dilimize İtalyanca *insalata* sözünden gelmiştir. Almanca karşılığı da *salat,* Fransızcası *salade.* Kök bir, geliş yolu bu üç dilden biri oluyor belli. *Sandalye* dediğimiz üzerine oturulan araç bellikі Lâtince. O dilde *sedile, sedilâ* gibi karşılıkları vardır. Farslar ise *sandeli* diyor. Anlamları birdir. Bence Batıdan Doğuya geçmiştir. *Sağ* sözünün geliş yolu epey şaşırtıcı. Sümercede *zag,* Grekçede, *Saos,* Arapçada *sah,* Çağataycada *sag* dendiğine göre Sümerce olsa gerek. Nitekim Bedros Keresteciyan da buna benzer bir açıklama yapıyor.

Soba dilimize İtalyanca *odaları ısıtan araç* olan *stufa* sözünden gelmişe benzer. Ruslar *peşko* diyor. Eski Türklerde *OCAK (ODAK), ODLUK* gibi karşılıkları vardır. Doğu dillerinde böyle bir araç adı bilmiyoruz. *Soğan* sözünün Sanksritçesi *sukanda,* Farsçası *suh, piyaz* olduğuna göre geliş yolu Sanksritçe olmalı. (Bedros Keresteciyan da o kanıda)... *Dut* dediğimiz yemiş düpedüz Arapçadır. Doğrusu *tut*'tur. *Don* sözünün Lâtincesi *tunica,* Fransızcası *tunique,* Grekçesi *dugo,* Almancası *Tunika.* Eski Romalıların içe giydikleri nesne yada gövdenin altyanına giyip yattıkları nesne. İngilizler buna *to don* diyormuş. Türkçeye Batıdan gelmiş

olsa gerek. Dilimizde *donanmak-tonanmak* çekiminde kök değişmiyor. *Aba* dilimize Arapça *yünden yapılmış giysi* anlamına gelen *abâ* sözünden girmiştir. *Gar* düpedüz Fransızcada *demiryolu durağı* anlamını içeren *gare* sözünden gelmedir. *Gayda* dediğimiz tutum solukla çalınan araç dilimize Bulgarca *gaida* sözünden girmiştir. *Gargara* Arapçadır. Bunu Araplar *ağzı çalkamak* anlamında kullanır. *Gazete* italyanca *gazetta*'dan yada Fransızcadan gelmiştir. *Galata,* dilimize İtalyanca *Calata*'dan o dile de Cenevizce *yukardan aşağı doğru inmek* anlamına gelen *caladdo-calare* sözünden girmiştir. *Galata* o dillerde *aşağı mahalle* anlamına geliyor. (H. Kâzım Kadri). *Farfara* sözünün İtalyanca *farfallo* deyişinden geldiğini söyleyen Bedros Keresteciyan'nın kanısında değilim. Grekçede bu anlamda *perperos* sözü varsa da bir de *Aya-Varvara* (Kutlu Varvara) adı vardır. Sözgelişi Trabzon Maçka'sındaki Meryem-ana manastırının giriş yerine beş dakika uzaklıkta *Aya-Varvara* (kadınlar) manastırı vardır. Söylentilere göre bu manastır durmadan konuşan, gevezelik eden (vır vır edip duran) -bize göre sapıtmış- bir kadının adına saygı duyulup kurulmuştur. Nitekim dilimizde *farfara* yaygaracı, geveze, vır vır edip duran kimse anlamına gelir. Bu bakımdan bu sözün kökü gene *vır-vır*'dan *varvara-farfara* olsa gerek. Fransızca karşılığını *Papillon* diye gösteren Keresteciyan bu konuda *kelebekle* bağlantı kurmak istiyor. Oysa kelebek o sesi veremez. Grekçedeki *perperos* ile bir ilgisini göremedik.

Fanila dilimize İtalyanca *yünden dokunmuş iç gömleği* anlamına gelen *flanella* sözünden geçmiş olabilir. Nitekim Almanlar da *flanel* diyor. Fransızcası ise *flanelle* olduğuna göre belli o yollarla gelmiştir.

Fayrab bir gemicilik deyimidir. Dilimize ingilizce *fire up* sözünden gelmiş. Vapurda ocağa kömür atıp buğunun çoğaltılması için verilen buyruk. (Sözlük).

Ali Fuat Cebesoy

Ferit Celâl Güven

Geçen ay, Kurtuluş Savaşı'nın büyük komutanlarından Ali Fuat Cebesoy'yu da toprağa verdik. Bu seçkin yiğit askerin ölümü, Türk ulusunun büyük acısı oldu.

Bundan elli yıl öncesini düşünelim. Osmanlı İmparatorluğu yenilmiş, çökmüş, müttefik Devletler yurdun her bucağını basmışlar, Türk ordusunun bütün silâhlarına el koymuşlar, ordularımızı çırıl çıplak bırakmışlar. Üstelik padişah, halife olacak adam da, bu saldırganların uşağı durumuna düşmüş. Tarihimiz belâlı, çilelerle dolu bir döneme girmiş.

O günlerde düşünce şuydu: «Efendim, karşımızdaki bu devlerle nasıl olur da başa çıkabiliriz?» Düşünürsek böyle bir şey hayalden öteye gidemez. İyisi mi «ehven-i şer»i seçer, bir devletin mandasına sığınırız. Ne kurtarabilirsek kârdır.» Bu sözler, birçok aydınların kafasında bile yer etmişti.

Bu korkaklara, onursuzlara karşı cesurlar vardı. Türk ulusunun tarihi, Türk ulusunun yiğit karakterini bilenler vardı. Canını malını, rahatını bir pul değerinde olsun gözlerinde büyütmiyenler vardı. Bunlar: «Hayır, Efendiler! Yanılıyor, Türk ulusunu anlamıyorsunuz. Ölmesini bilmeyen insanlar, enselerine vurulacak boyunduruğu bir kurtuluş aracı sanırlar.. Göreceksiniz, başaracağız, Türk ulusunun, Türk yurdunun bağımsızlığını, yüksek onurunu kurtaracağız!»

Cebesoy bu imanlılardan biriydi. Ordu komutanlığını biryana bırakarak, elinde mitralyözü, erlerle ön dizide dö-

vüşmüş, kendisinden çok üstün güçleri yere sermişti. Onu Millî Mücadele'nin bütün gelişiminde en önemli yerlerde görüyoruz. Çünkü o, yalnız bir kahraman asker değil, devletin iç ve dış yönetiminde de başarılı bir politika adamıydı.

Onun üzerine yapılacak kişisel övgüleri, yargıları Millî Mücadele tarihine bırakıyoruz... Şimdi o Geyve'nin gösterişsiz bir yerinde, engin, erdemli ruhuna uygun seçtiği bir toprak parçasında yatıyor.. Bu büyük kahramanın değer biçilmez anıları önünde en derin saygı ve minnetlerle eğiliriz.

o

BİZE GELEN ESERLER

o *Marksizm ve Millî Mesele:* J. Stalin. Çeviren: M. Kabagil, Sol Yayınları, Ankara 1967, 7,5 lira.

o *Atatürk'le Konuşmalar:* Hazırlayan Mustafa Baydar. Varlık Yayınları, İstanbul, Ekim 1967, 2 lira. (Üçüncü basılış)

o *Tarihçi Göziyle Atatürk:* Halûk Y. Şehsuvvaroğlu Varlık Yayınları. İstanbul Ekim 1967. 2 lira Üçüncü basılış)

o *Tek Yol.* ATATÜRK YOLU: Yaşar Nabi. Varlık Yayınları. İstanbul Ekim 1967. 5 lira. (İkinci basılış)

o *Bugünün Diliyle Tevfik Fikret* Yenileştiren: A. Kadir. İstanbul 1967. 7,5 lira.

o *Kültür Emperyalizmi:* Pertev Boratav-Abidin Dino-Güzin Dino-F. Edgü-Anouar Abdel-Malek Ataç Yayınları, Toplumbilim Dizisi. İst. 1967 3 lira.

o *Sevgi-Sizler* (Hikâyeler): Nursan Karas. Dost Yayınları, Ankara 1967. 4 lira.

Rüzgar ve Üzümler
III

Pablo Neruda

Ey Şili, uzun esrikliği
denizin ve şarabın ve karın
oy ne zaman
oy ne zaman ve ne zaman
oy ne zaman
seni karşımda bulacağım
kara beyaz işlemeli kuşağını
kuşağıma dolayacaksın,
topraklarındaki şiirimin
zincirini çözeceğim.

Adamlar var
yarısı balık, yarısı rüzgâr
bir başka adamlar var sudan.
Ben, benim hamurum topraktan.
Her defasında sevinç dolu
gidiyorum insanlara:
bir yeni yaşam veriyor bir kent bana.
İnsanlar doğmaya hazırlanmaktadır.
Ama Lota'ya yağan yağmur
bilin ki benim üstüme yağıyor.
Eğer Longimay'da kar
savruluyorsa gelir
savruntusu olduğum yere kadar.
Koten'e gölge olur bende boy atan başak.
Vilâris'te bir ekili toprağım,
Kuzey Kutbunda kürklü samurum var benim
taşradan bir kırmızı gülüm

ve eğri esen rüzgârım var benim,
ölgün bir hışırtıyla
Çarpan göğsüme
son dalgası Valparezo'nun
sanarsın yüreğim
bir kırık pencere.

....

Ekim ayı, ey ilkbahar
geri ver bana halkımı.
Nideyim ben görmezsem
binlercesini,
nideyim taşımazsam sırtımda
umudun bir parçasını?
Yürümezsem eğer süregelen
savaşımın elden ele
dolaşan bayrağıyla, bayrak ki ellerimde
nideyim ben gayrısını?
Ey, vatan, vatan
ey vatan, ne zaman
oy ne zaman ve ne zaman
ne zaman
seni karşımda bulacak mıyım?

....

Ey paçavrasız vatan,
ey benim ilkbaharım
oy ne zaman
oy ne zaman ve ne zaman
deniz ıslaklığında ve gül kokan
kollarında uyanacağım.
Oy ne zaman yanında
olacağım, hiç dokunulmamış
halinle seni bulacağım.

(Bitmedi)

(Türkçesi : Güney Dal)

Ata - Can'dan Haber

Aşağıdaki Türkü Kuzey Hindistan'da 1965 yılında söylenmiş. Okuyucularına Bajnik diyorlar. Bunlar gurup halinde köy-kent dolaşan, sözleri, sesleri ve çalgıları ile sosyal adalet türküsü söyleyen, profesyonel türkücülermiş. Menşeleri dini olmakla beraber haksızlıklara karşı çıkmayı kendilerine iş edinmişler. İçlerinde her sınıftan gençler varmış. Ekmeklerini de türküleri ile kazanıyorlarmış. Özel giysileri, kendilerine göre, «Korkusuzlar» gibi filan isimleri varmış. Davet edilmeden pek bir yere gitmezler, kendilerine ufak bir para verilirse eyvallah derler, verilmezse istemezlermiş. Gittikleri yerler bunları yedirir, yatırırsa «eyvallah erenler»der dönerlermiş. Aldıkları parayı dinleyicileri verirmiş. Tıpkı bizim âşıkların parsa toplaması gibi. Aşağıdaki türkünün yakıcısı Dukhayal, okuyucusu da Sarvodya adlı iki Hintli. Çevirisi İngilizceden yapıldı. Çeviriden çok bir yerli söyleme denemesi bu.

İlhan Başgöz

Hindistan'da bir kuş var,
Kanadında haber var, gümüş yok;
Şöyle yazmış Ata-Can[1]
Uzun söze lüzum yok:

Nicedir hali yurdumun?
Sömürücüleri çekip gitti umarım, ki yabanın,

Umarım yok korkmuşluk, bölünmüşlük öz evimizde.
Sen küçüktün, ben büyük,
Sen efendi, ben uşak derdi kalmadı herhal;
ne güzel!

Şen şuralı, ben buralı,
Sen köyden, ben kentten,
Senin dilindi, yok benim dilim dalaşması herhal bitti;
ne güzel!

Haydi kuşum gör de gel,
Kindir, kavgadır sönmüş mü?
Sevgi var mı gönüllerde,
Sevişir mi halkım benim yürekten?
Birer birer sor da gel.

Dönüp duruyor olmalı çıkrıklar,
Kumaş dokunur olmalı her evde,
Çıkrıkçı Şuvarıp usta mutlu olmalı,
Mutlu olmalı eğirici Gopi, dokuyucu Anup.
Selam söyle cümlesine,
Geçimlerini sor benim için, hatırlarını.
Mutluluklar içindeler umarım.
Uşakları okullarda olmalı,
ne mutlu!
Dolaşmıyor olmalılar sokaklarda bütün gün;
ne mutlu!
Kalu, Balu, yumurcaklar!
Maheş oğlan, keleş oğlan,
Kim bilir ne büyüdüler şimdi!

Hindistan'da bir kuş var,

Haber var kanadında,
Şöyle sormuş Ata-Can:

Bizim deli bozuklar ne alemde?
Dülger Şıyam usta, demirci Tivari nicedir,
Senin tuzcu Girdari Baba ne edip, n'işler?
Umarım tümünün tıkırındadır işi.
Tadını çıkaracak kadar kazanırlar umarım.
Ağır işlediklerinden, ekmeklerini taştan sökerek,
Katık bulurlar herhal, peynirdir, yağdır kuru ekmek-lerine.
İşsizlik kalmadı umarım.
Umarım bitti üzüntüsü hem canın, hem tenin.

Haydi kuşum var da gel,
Ver de gel haberimi:

Sonu geldi karanlığın, gecenin,
Yakındır zaferiniz, göresiz.
Kara bir yılandır,
Çöreklenmiştir can evinizde,
Sokmayacak sizi artık,
bilesiz.

Hindistan'da bir kuş var,
Haber var kanadında,
Diyesi ki Ata-Can:

Ne haldedir köylüler, efendi köylülerim benim?
Saban tutanlar nasıl, nasıl koyun güdenler?
Zordur onlarınki bilirim,
Ambarlar dolu kalsın,

Açlık ıralı kalsın
Yeygi, yiyecek eksik olmasın diyedir bilirim,
Gündüz demezler, gece demezler.
Umarım toprak kavuştu bağımsızlığına.
Yoksa eskisi gibi kul mu şuna, kul mu buna,
amanın eskisi gibi esir mi?
Anamız bizim.
Toprak ana.
Senin anan, benim anam:
Anası hepimizin.
Kim ki esir kor anasını
Çekecek vebalini,
Verecek hesabını.
Kitabın sözü bu.
Ataların sözü.
Amanın yerde koymayın bunu,
Göreyim sizi!
Handır, Kıraldır, Sultandır,
Yıkılıp gider de bir bir,
Nasıl kalır ağaları toprağın?

Hindistan'da bir kuş var,
Haber, haber var Ata-Can'dan:
Nasıl fakir fukara,
Çandır Çamar, Kota Lala,
Berber Natu, çöpçü Bola, nasıllar?
Raju Rani, bacısı Nirmal kadının nasıldır?
Amanın kin duymasınlar birbirine,
Kimse kimseye kul olmasın, ve de efendi.
Kardeş gibi yaşasınlar, yetmez mi?
Sevsinler saysınlar birbirlerini,
Herkes hakkıyla yetinsin,

Ne az desin, ne çok desin, olmaz mı?

İyi mi, has mı arkadaşlar?
Onlar için kurmuşum ben hükümet tahtını.
Çalışılacak halka hizmet için,
Ölünceyedek,
Halkın iyiliğine çalışılacak.
Bizim hükümet kulpları[2] *nasıl?*
Sultan Hamit devri mi gene,
Yani rüşvet, yeyicilik?
Umarım kalktı bunlar artık.
Kimse zora koşulmuyor olmalı.
Hakkın ve eşitliğin hükmüdür yürüyen umarım.
Halkın olmalı hükümet, ve de özgür.
Beni seven dostlarım
Versin hakkını sevginin;
Çeksinler çilesini,
Komasınlar yerde benim adımı,
Yüceltsinler emeğiyle öğünenlerin de adını.
Hatırlasınlar beni bir de, söyle,
Gönülden çıkarmasınlar.
Sözlerinin eri olsunlar,
Ve de unutmasınlar halka hizmeti,
Ölene kadar.

Hindistan'da bir kuş..
Ata-Can..
İşte böyle..

---

[1] Kelimenin Hintçe'si Buba; Gardi kastediliyor bununla.

[2] Halkımız bunu memur, bürokrat karşılığı kullanıyor.

Sosyalizm ve Özgürlük

II

İring Fetscher

Özgürlük, eşitlik ve kardeşlik ülkülerine ulaşma yolunda sosyalizmin salık verdiği en önemli şey, bugünkü servet durumunu ve bölüşümünü değiştirmektir. Büyük sosyalist kuramcılar, bununla birlikte, tutulması gereken yol bakımından hiç de aynı düşüncede değiller. Pierre Joseph Proudhon, malı mülkü olanlarla hiç bir şeyi olmayanlar arasındaki ayrılığı ortadan kaldırmak için kredi sistemini değiştirmek ve böylece herkesin tek tek ya da bir arada ortak çaba göstermesini istemektedir. Lassale'ın tutumu da buna benzemektedir: O da, iş ortaklığına dayanan atelyeler kurulmasından ve devleti paraca yardıma zorlamaktan ayanadır. Marx ve ardından gelenler üretim araçlarının özel mülkiyetini ortadan kaldırmak istemektedirler. Ama, öbür sosyalistlerin tersine, düşüncelerini ahlâksal kanıtlara dayatmıyorlardı. Onlara göre, endüstriyel bir toplumun gelişmesi, üretim araçlarının özel mülkiyeti ile uzlaşamaz. Nitekim, kapitalist toplumlarda sık sık görülen buhranlar bunu ispatlamaktadır.

Özel mülkiyetin ortadan kaldırılması ve yerine toplum mülkiyetinin konulması çeşitli yollardan gerçekleştirilbilir. Bu yolların en basiti mülkiyetin kamulaştırılmasıdır. Marx'a göre bu düşünce, özel olarak, modern endüstri, bankacılık, taşıt ve maden işlerine uygun gelmektedir. Daha sonraları, Marksçılarla Marksçı olmayan sosyalistler, özellikle elektrik, su ve hava gazı gibi kamu görevlerinde, or-

tak mülkiyeti, iş ortaklığına dayanan mülkiyeti salık vermişlerdir. Bunlar da kamulaştırma kadar önemlidir onlarca.

Marx'a göre, üretim araçlarının özel sahipliği ile birlikte sınıf sistemi ortadan kalkarsa, devlet, politik gücün aracı olmaktan çıkıp yönetim işinde basit bir makina durumuna geçer. Marx bu düşünceyi Saint-Simon'dan almıştır. Bu basit makina «ortak üreticiler»in buyruğunda olacak ve bunlar devleti kontrol işinde büyük güçlüklerle karşılaşmıyacaklardır. Marx'ın bu tasarımı, bugün devletin mülk sahibi olduğu ülkelerde doğru çıkmamıştır. Bu ülkelerde, büyük ölçüde uzmanlaşmış geniş bir bürokrasi yönetimi ortaya çıkmış ve bu yönetim üstünde demokratik kontrol pek kolay olmamıştır. Marx'ın düşündüğü gibi, baştan başa «ortak üreticiler»in buyruğu altında bir bürokrasi artık söz konusu olamaz. Bundan ötürüdür ki, Marx'ın düşüncesinin ruhuna bağlı kalan bazı Marksçılar, bu bürokrasi üstünde yeni bir takım demokratik kontrol biçimleri geliştirme ve her şeyden önce de, bu güçlü makinayı dizginleme yolunda büyük çabalar harcamışlardır. Bu yönde ilk adımı Yugoslavia ile Polonya atmıştır.

Üretim araçlarının kamulaştırılması, genel bir özgürleşme yerine, yeni bir takım bağlılık ve kulluk biçimleri getirmiştir ki, bu da devrimin elverişsiz bir yerde uygulanmış olmasının bir sonucudur bir bakıma. Marx, hep şu düşünceden yola çıkmıştır: Ona göre, sosyalist değişme, büyük endüstri sorunları olan ve politik bakımdan bilinçli geniş bir işçi sınıfı bulunan endüstriyel bir toplumda uygulanabilir. Böyle düşünürken, Marx, kendi zamanındaki toplumların endüstrileşme derecelerini fazla önemsemiş; ama, o günkü Rusya gibi pek gelişmemiş bir memlekette sosyalizm deneyine girişmeyi düşünmemiştir hiç.

Sovyet liderleri, önce, sosyalist devrimin başlangıcın-

da, sadece ele geçirmek sonra da geliştirmek niyetinde oldukları üretim araçlarının çoğunu sağlam temelllere bağlamak zorunda kaldılar. Onlar, tıpkı İngiltere'de endüstri devriminin ilk günlerinde karşılaşılan sorunlara benzer sorunlarla uğraştılar: Büyük ölçüde, hâlâ ataerkil (patriarkal) ve tarımcı bir toplumu modern bir ulus durumuna sokmak. Doğan ve bu konuda daha güçlü olarak gelişen bürokrasi makinası, genel olarak, nüfusun çoğunluğunu meydana getiren köylü çoğunluğun zararına endüstriyi kurma ve oldukça hızlı bir ilk kapital *birikimi* ile karşı karşıya gelmişlerdir. Bürokrasi, çok geçmeden kendini Marx'ın öğretisini demokratik anlamda yorumlamaya çalışan yeni bir baskı yönetimi durumuna geçmiştir.

Hayatının son yıllarında Lenin, genç Sovyetler Birliğini bekliyen tehlikelerin özünü açıkça anlamaya başlamıştı. «Bütün Sovyetler Birliği için geniş çapta birleştirici bir plânlamanın *bürokratik ütopia*'ya götüreceği yolunda Krzizanovsky'ye söyledikleri, Stalin'in tedbirlerine ne denli karşı çıkacağını düşündürüyor insana. Ama, Lenin, bu çıkmazdan kurtulmayı düşünemezdi. Onun, «emekçiler ve çiftçiler denetimi» kurma işi (ki bu, basit bürokrasiyi kontrol eden yüce bir bürokrasi olabilirdi) daha baştan başarısızlığa mahkûmdu. Bürokrasiler, özgür ve demokratik kurumlarla kontrol edilebilir ancak. Ama böylesi kurumlar, basın, söz, toplanma özgürlüklerini, bağımsız mahkemeler ve hoşgörü olmadan düşünülemez. Bu demek değildir ki, gerçek karşı-devrimlere göz yumulacaktır; elverir ki, karşıdevrim sözü keyfe bağlı yorumlara dökülmesin ve yönetici azınlığa karşı muhalefeti ortadan kaldırma yolunda bir araç olarak kötüye kulanılmasın.

Devrimci bir marksçı olan Rosa Luxemburg, Ekim Devrimi'nin eleştisinde, haklı olarak diyor ki: Politik «öz-

gürlük»ten söz edebilmek için bu özgürlüğün muhaliflere de tanınması gerekir; demokratik kurumlar, özgür basın ve özgürce kurulan guruplar olmazsa, hiç bir işe yaramazlar. Ne var ki, Lenin, bürokrasi makinasının daha etkili işliyebilmesi için, gerek parti gerek devlet kurumları içinde guruplaşmaları yasak etmişti. Sonradan Stalin de, parti delegelerinin, zaman zaman, birleşip belli konularda, bir takım politik programlarla ortaya çıkmalarını engellemişti. Guruplaşmaların ve politik programların yasaklanması yüzünden, yurt ve parti içinde demokratik kurumlar yavaş yavaş yokolup gitmiş ve bütün devlet gücü bürokrasi makinasını (parti ve hükümet bürokrasisini) denetliyen gurubun elinde kalmıştı.

Bütün büyük sosyalist kuramcılar için amaç şu olmuştur: Toplumun sosyalist değişiminin sağlıyacağı şey, herkes için *gerçek* ve *somut* özgürlük olmalıdır. Bu özgürlük, toplumun bütün üyeleri için kurumsal bir özgürlük değil, ulusal sınırları aşan gerçek bir özgürlük olacaktır. Kelimenin tam ve somut anlamında «sosyalist» olabilmek için büyük değişiklikler gerekir. Şurası hiç su götürmez ki, Marx olsun, Engels olsun, 1870 yılı deneylerinin ışığı altında, görüşlerinin pek azında değişiklik yaparlardı. Bu değişikliği de, liberal ve eşitçi ülküleri adına yaptılar ve daha çok geleceğin sosyalist toplumunun politik yanıyla ilgilendiler. Çünkü, bugün artık açıkça ortaya çıkmıştır ki, «Ortak üreticilerin» «olayların yönetimi» ni (ki yalnız, birleşmiş tek bir dünya toplumu içinde gerçekleşebilir) denetlemek ya da bu yönetimi ellerine almak pek kolay değildir. Bürokrasi sorunu, servet bölüşümünü değiştirmekle çözümlenmemiştir. «Olayların yönetimi» görevi de, her hangi bir toplumda, halk üstünde bir kontrol gerektirmektedir.

Genel olarak «olayların yöneticileri» olan bürokratlar,

kendi varlıklarını gereksiz kılacak bir durum yaratmaya pek yanaşmazlar. Gerçekten onlarsız edebilir miyiz, bilmiyorum. Uzman bir takım yöneticilerin varlığı gerekli olmakla birlikte, onları denetlemek de gereklidir ve bu denetleme, belli sorunlarla ilgili bazı bilgilere dayanırsa etkili olabilir ancak. Bu, bizi eski bir sorunla karşı karşıya getiriyor: Toplumun her üyesinin geniş bir eğitimden faydalanması; yönetimin denetlenmesinin gerekli kıldığı nitelikleri verebilen bir eğitimden.

Bir çok sosyalist öğretinin özelliklerinden biri de, politik etkenin önemini küçümsemeleridir. Proudhon ve Sendikalistler, işçilere, burjuva parlamenterlerine oy vermekten, politika batağına saplanmaktan çekinmelerini salık verecek kadar ileri gitmişlerdir. Marx ve Marksçılar böylesi bir yanılgıya pek düşmek istemediler ve her zaman proletarya'nın etkin olarak politikaya ağırlığını koymasını salık verdiler. Toplumun değişebilmesi, yeni bir servet bölüşümü kurabilmesi için, daha önceden devlet gününü ele geçirmenin gerekli olduğuna inanıyorlardı, ama devrimden sonra, politik eylemin önemini küçümser göründüler. Marx, 1870'de şöyle diyordu: Fransız Komün'ü, devrimden devlet'in (yani politik görevlerinin) ortadan kalkışına kadarki geçiş dönemi için en uygun bir politik düzendir. Daha sonra, Engels parlamanter demokrasiden söz etmiştir. Ona göre, bu rejimde işçi sınıfı, devrim sonrası toplumla, sınıf egemenliğini uygulayabilecekti. Marx olsun, Engels olsun şuna inanıyorlardı ki, Devrimin ezici halk çoğunluğuna getireceği yararlar, sosyalistlerin demokratik bir denetleme kurmalarına yetebilirdi.

Ama bütün bu düşüncelerin, gerek Ekim Devrim'inde, gerek Sovyet Sosyalist Birliğinde doğru olmadığı görüldü. Fransız Komünü örneği üzerine kurulan İlk Sovyetler'i partinin diktatörlüğü ve yeni bürokrasisi çökertti, öyle ki, ya-

şıyan bir demokrasinin organları olarak görevlerini yapamadılar. Stalin'in 1937 tarihli Anayasasıyla kurulan Sovyet parlamentosu işliyemez oldu; çünkü tek oy listesi sistemi halkın, parlamentonun yapısı üstünde her hangi bir etkide bulunmasını engelliyordu ve parlamento üyeleri ne guruplaşabiliyor, ne de her hangi bir program sunabiliyorlardı. Üstelik, bütün parlamento küçük bir yönetici guruba alkış tutuyordu.

Sovyet Sosyalist Birliğinde özgürlüğün yokluğu sosyalizmin sonucu değil, sıkı bir disipline bağlı küçük bir partinin, elverişsiz bir toplumda, proletarya devriminin her yerde hızla yayılacağı umudunun yüreklendirdiği bir girişime atılmasının sonucudur. Bu, bütün zenginliklerin ortak mülkiyetine dayanan bir toplum düzeni kurma ve bu temel üzerinde endüstrileşme girişimi idi. Böylesi bir girişime karar verilmiş olduğuna göre, bu toplumun bazı özellikleri, Stalin döneminde bile, tarih bakımından kaçınılmazdı. Ama Rusya'nın deneyleri, başka ülkeleri aynı yanılgıya düşmekten alıkoyabilir.

Sosyalist devrimi, ancak *amacına* ulaşırsa, haklı olabilir. Ama, devrimin amacı bir endüstri toplumu yaratmak ya da en yüksek üretimi sağlamak değildi hiç bir zaman. Onun amacı, eşit haklardan faydalanan ve birbirine kardeşlik bağlarıyla bağlı özgür insanlardan meydana gelen bir toplum yaratmaktır. Üretimi artırmak bu amaca götüren yollardan biridir elbet, ama özellikle memleketlerin gelişmesinde önemli bir etken olmakla birlikte, başlı başına bir amaç değildir. Devrimin ilk amacını üretimin artırılması işine kaydırarak (üretimde Amerikaya ulaşmak amacıyla da olsa), Sovyet sosyalizmi gelişmiş endüstri memleketleri üzerindeki etkisini yitirmiştir. Çünkü, bir çok kimse, sosyalizmi Sovyet Rusya'daki bürokratik diktatörlük anlamına almaktadır, ay-

rıca gelişmiş ülkelerde, üretimin artırılması geciktirilmeye gelmez ve en önemli bir görev değildir.

Gerçekte, Sovyetler Birliğinde ve Çin'de özgürlüğün yokluğu, ne sosyalizmin kaçınılmaz bir sonucudur, ne de kapitalizmin haklı olduğunu gösterir. Bu sadece bir topluma, iktidardaki insanları denetleme olanağı veren politik özgürlüğün ve politik kurumların küçümsenmesinin bir sonucudur. Çünkü, bütün toplumun yararına bile olsa, devlet ekonomi yönetimini üstüne aldı mı, baştakilerin kontrolü gitgide önem kazanır.

Çeviren : Tahsin Baydar

Orhan Burian ve Ufuklar

Talayhan Soytürk

«...Ölenimiz unutulduğu gün ilk ve son kez ölür. Ölülerimiz için anma ve yaslanma törenlerinden vazgeçelim. Yaşayan yanlarını bilmek ve sevmek onlarla ayrılmamacasına beraber olmak demektir.»

Orhan Burian

İnsanlar doğar, yaşar ve ölürler. Yeni bir bili değildir bu. Bir noktada, belki bir yazgı da değildir. Ama, nasıl denirse densin, doğanın bütün canlı varlıklar karşısındaki diyalektik bir utkusudur bu. Ne varki, insanın düşünen, eleştiren, değiştiren hatta yaşama yeni yönler, biçimler veren bir varlık oluşu ona, bir ayrıcalık, bir öznellik kazandırıyor gene de. Acaba, doğa karşısındaki tek avucumuz bu mu dersiniz? HAYIR!

Son Osmanlı Padişahı Vahdettin'i ele alalım: Onun, karanlık düşünceli, sadece kendini düşünen kendini seven bir insan olduğu noktasında nasıl birleşiyorsak, Atatürk'ü de o denli aydınlık, ışıl ışıl, yapıcı ve devrimci bir kişi olarak değerlendirmemiz doğasal değil midir?

Sabahattin Ali, Sait Faik, Nazım Hikmet tek tek ne ise Yazınımızda; bir Orhan Kemal, bir Samim Kocagöz, bir Fazıl H. Dağlarca da ayrı birer değerdir Yazınımız için. Bu örnekleri çoğaltmak elimizde tabii ama, ereğimiz bu yönde

bir çözümlemeye girmek olmadığı için biz gene konumuza dönelim. Adlandırdığımız ve adlandırmadığımız nice yazar, toplumsal koşulların sınavını vere vere yayın ortamına girmiş; yapıcı düşünümlerini türlü imlerde yaymak suretiyle, görevlerinin bilincine varmış birer varoluşturlar, Türk toplumunun kazandığı birer değerdirler; sonuç olarak Türk düşününü tamamlayan örnek sanatçılarımızdır onlar..

C. H. P. ve D. P. dönemlerinde, her türlü politik baskılar altında yılmadan, ezilmeden, kişiliklerinden ödün vermeden yayın hayatına devam etmiş; okuruna, günün sanat ve düşün akımlarını günü gününe duyurabilmiş; bu uğraşıyı kendine ülkü edinmiş; olanaklarını, kısıldığı dönemde bile, her şeye karşın, gene de kullanması gerektiğini bir sorumluluk saymış ve yayınını günümüze değin sürdürebilmiş kaç dergi sahibi sayabiliriz acaba? Bir elimin parmakları buna yetiyor da artıyor bile! Ne acı bir gerçektir bu: Türk ulusu için..

Yıl 1952. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İngiliz Edebiyatı Profesörlerinden biri, önce bir yurtdaş, bir aydın ve düşünür olarak kalkıyor, Türk toplumu için yararlı bir işe girişiyor, dar olanaklarını öne sürüyor, uzun bir süredir kafasında oluşturduğu bir düşünüyü gerçekleştirmek üzere çevresine topladığı bir kaç aydın-kişiyle gerekli işlemleri tamamlıyor ve şubat 1952 ayından itibaren de «UFUKLAR» adlı dergiyi yayınlamaya başlıyor..

Sözünü ettiğim bu aydın-kişi, bu düşünür, açınladığım bu ülkücü insan Orhan Burian'dır. Evet, elinizdeki şu mütevazı derginin kurucusu Orhan Burian. Akademik kariyere girmiş, onun en üst derecesini almış, yüzlerce öğrenci yetiştirmiş, gerçek bir eğitimci ve erdemli bir insan olmanın bilincine varmış Orhan Burian.

Ama O, bütün bunları gene de yeterli görmüyor kendisi için. «Neme lâzımcılığı» ve «Bilim, bilim içindir'i» bir kenara itiyor; toplumun içinde kalmayı, onun sorunlarına ışık tutmayı; onu uyaracak, güçlü kılacak: iyiyi, doğruyu, güzeli gereğince değerlendirebilecek düşünsel verileri vermeyi; ayrıca, günün sanat olaylarını izlemesine yardımcı olmayı kendine bir uğraşı, bir ülkü ediniyor..

UFUKLAR'ın ilk sayısında, «Güzel uğruna yazı yazılır, iyi uğruna, doğru uğruna. Ufuklar, gücü yettiği kadar bu üç uğurda birden yazıp konuşmak istiyor... Fikir ve edebiyat eserlerine, hayatın olay ve sorunlarına hep daha iyi insanlar olabilmek için onlardan nasıl faydalanırız diye bakalım... Kötü ve yanlış olan şeyleri ancak bu zihniyet hakkıyla temizler.» diyerek, bize düşüncesinin özünü açıklıyor.

Elimdeki cildin sayfalarını çevirmeye devam ediyorum. «Türk Klâsikleri», «Bizde Yolculuk», «Şiirimizde Kuvvetli Bir Akım». İlk yazıları hep sanat üzerine. Sonra bunları, «Her Kişi Yeni Bir Sınıftır» başlıklı yazısı izliyor. Bu yazısında, genellikle, Amerikan ve Fransız devrimlerine değiniyor, günümüzde kişi değerleri üstünde durulmadığını örnekliyor ve görüşünü şu sözcüklerle bitiriyor: «Toplu yaşamanın esaslarından biri de kendi mutluluğunu topluluğun mutluluğu ile birleştirmektir. Fakat görünüşe bakılırsa, zamanımızda kişiyi hiç göz önüne almayan yabancı bir kütle kavramı birçok kafalara tahakküm etmeye başlıyor...»

«Uygarlığın Ardındaki Ahlâk, Göze Batan Şeyler, İyimserlik Kötümserlik, Yazarın Özlemi» O'nun, eğitim ve toplum sorunları üstüne yazdığı yazılardan sadece bir kaçının başlığı..

Orhan Burian, genç yaşında, yaşamının en verimli bir döneminde, 5 Mayıs 1953 günü aramızdan ayrıldı. Bu ay-

rılış, aslında, nesnel bir ayrılıştan, biçimsel bir dönüşümden başka bir şey değildi. Nitekim öyle oldu. Bugün, ölümünün üstünden 15 yıl geçmiş olmasına karşın, O'nun benimseyip savunduğu düşünceler; O'nun eğitici, uyarıcı, yapıcı yöntemi halâ ayaktadır, yaşamaktadır..

«Ölülerini kim anmak istememiştir ki. Ama içte duyulan bu anmak isteği nerden geliyor? Gerçekten anmak, sanarım ki, sevmekten başka bir şey değil. Çünkü sevmek, bir anıyı hiç ayrılmamacasına içinde yaşar tutmaktır. Neye sevgimiz varsa o şey içimizde yaşıyor demektir...»
(ANIŞ, O. Burian - 1946)

Şubat 1968 sayımızda, UFUKLAR'ın kurucusu olarak, Senden konuşmamak, Senden sözetmemek elimizde değildir. Dostların, dün olduğu gibi bugün de, düşüncemiz için İYİ'yi, yaşamamız için DOĞRU'yu ve GÜZEL'i her şeye karşın sürdürmek çabası içindedirler.

Aziz anını sevgi ile anıyoruz, Orhan Burian.

o

BİZE GELEN ESERLER

o *Suç Ve Ceza:* Dostoyevski. Oyunlaştıran: Gaston Baty. Çeviren: Bertan Onaran. Yankı Yayınları, İstanbul 1967. 5 lira.
o *Fransız Resminde İzlenimcilik:* Salâh Birsel. Dost Yayınları, Ankara 1967. 10 lira.
o *Oblomov:* İvan Gonçarov. Çevirenler: Sabahattin Eyuboğlu-Erol Güney. Kök Yayınları, İstanbul 1967. 20 lira.
o *Türk Hikâye Antolojisi* (Başlangıcından Bugüne): Hazırlıyanlar: Yaşar Nabi-Mustafa Baydar-Sunullah Arısoy. Varlık Yayınları, İstanbul 1967. 8 lira.

Hikâye

İbrahimin Toplum Kalkınması Çabaları

Orhan Duru

İBRAHİMİN NİÇİN CANI SIKILIYOR?

Canı sıkılıyordu İbrahimin, bir türlü açamıyordu «göğsüne bir pencere» bunaltısını gidermek için. Büyük bir sıkıntıydı İbrahim'in ki, gelmişti aslında İbrahim bir hazret olarak, insanlığı ve insanları kurtarmak ve yönetmek için yeryüzüne ama artık kimse aldırmıyordu İbrahime ve kimse değer vermiyordu onun anlam yüklü sözlerine, anlamsız kaş göz işaretlerine, bu arada sinirden tikler başgöstermişti İbrahimin dolgun yüzünde. Kimse Aldırmıyor İbrahime ve İbrahim de kimseye. Bir boşluk içinde yaşıyor gibiydi İbrahim, zalim. İnsanlara güvenini tüm olarak yitirdi denilemezdi bütün bu boşluk ve sıkıntı, bunaltı bir yana. İbrahim bayılıyordu insanlara ve hemen başlıyordu çene çalmaya her gördüğüyle, yolda, otobüste, trende, tranvayda, analarını, babalarını sorarak, doğum yeri ve tarihlerini alarak. Böylece insanlarla ilişkilerini geliştirmeğe, iyi komşuluk içinde birlikte yaşamaya çalışıyordu İbrahim ama her zaman iyi komşuluk ilişkileri istediği gibi yürümüyordu komşusu yüzünden. Azgın bir komşusu vardı İbrahimin ve bu azgın komşusunun azgın çocukları. Çocuklar uyutmuyorlardı İbrahimi gürültüleriyle seksek, kaydırmaca, birdirbir, ikidir iki kovboyculuk, saklambaç oynıyarak ve İbrahimi «deli deli tepeli» diye kovalıyarak.

İbrahim kızıyordu kendine ve şöyle konuşuyordu yüksek sesle kendini yitire: «Ben ki insanlara yardım etmek is-

tiyorum. İnsanlara kardeşlik ve barış dağıtmak, iyi duygular aşılamak istiyorum, onlar ise tekmelerle kovalıyorlar beni. Haksızlık bu.»

Bu yüzden bütün bütün tatsız geliyordu İbrahime geçirdiği güneşli, denizli, balıklı yaz günleri Boğaziçindeki yalıda. Azgın komşusu da ikidebir saldırıyordu İbrahime «benim çocuklarımı rahat bırak.» diye. İştahı da kesilmişti artık iyice İbrahimin, ama belli etmeden kimseye göbeğini eritmek için rejim yapmağa başladığını, bu rejimin demokratik bir rejim olmadığını önüne gelene söylüyordu utanmadan, bir de yüzü kızarmadan. Etlerin yağlarını yemiyor, salçası bol yemeklerin salçalarını bırakıyordu tabakta, karısı ise kızıyordu buna ve bağırıyordu «Sıyır tabağını iyice! Herif, herif, Karun musun sen! tabakta salça bırakacak.» Ama İbrahim, insanları kendi çabalarına isteksiz görünce kendisi de kesiliyordu istekten ve yemek yemekten, bu arada göbeklenmekten. Akşam üstleri 5 kilometre kadar yaya yürüyor ve göbek yağlarını eritmeğe çalışıyordu bir kitapta okuduğu yöntemlere uyarak.

KÖY KALKINMA DERNEĞİNDE NELER OLDU?

Bütün bu sıkıntılar, başıboşluk ve topluma yararsız bir kişi olarak kalmak İbrahim'in sorumluluk duygularını da kamçılıyordu arada bir, güçlü olmasa da. Böylece bir sabah kendisini buluverdi İbrahim, Köy Kalkındırma Derneğinin genel kurulunda, gürültülü bir toplantının ortasında. Herkes suçluyordu birbirini para yemekle, köyü kalkındıracak yerde ve Başkan bağırıyordu «Önce kendimizi kalkındıracağız ki, sonra köyü ve köylüyü kalkındıracağız. Biz haddimizi biliriz.»

Başka bir üye ise avaz avaz söz yetiştirmeğe çalışıyor-

du başkana: «Bu kadar çalıştık çabaladık. Nereye gitti bu paralar? Denetleme kurulu raporu nerde?»

«Burda.»

«Kim hazırlamış bu denetleme raporunu? Ben Maliye Bakanlığından müfettiş getirtip derneğin hesaplarının denetlenmesini istiyorum ve bu yolda bir önerge veriyorum.»

Gürültüler arasında başkan kendisini savunuyor, bu arada üç kişilik bir hesapları inceleme komisyonu kuruluyor ve böylece iş geçiştirildikten sonra «Biz.. biz...» diyordu. «Biz yıllarca büyük bir fedakârlıkla köyü kalkındırmak için elimizden geldiği kadar çalıştık. Bu milletin yüzde 80 i köylüdür. 40 bin köy vardır bugün ülkemizde. Bunları kalkındırmazsak gerçek kalkınma olmaz. Ama içimizden bazı arkadaşlar çıkarak bizi suçlandırmakta ve ellerinde belge olmadan ilerigeri konuşmaktadırlar.»

(Yuh. İn aşağı. Yeter artık. Kimmiş onlar? Sen kimsin) sesleri.

İBRAHİMİN YATIŞTIRICI KONUŞMASI

Baktı ki olacak gibi değil, konuyu da, derneğin de ne olduğunu anlamadan İbrahim atıldı ortaya insanlara olan sevgisi yüzünden ve bir yatıştırıcı söylev verdi kızgın üyelere. Şunları söyledi özetle:

«Köylüden söz açıldı burada biraz önce ve ondan önce. Köylüleri çok severim ben. Köylü efendimizdir bizim. Köylü efendimizdir ve biz de kendimizin efendisi olarak birer köylüyüz aslında. Köylüler köyde yaşar. Bizim köylüler ne çarıklı erkân-ı harptir, bilmezsiniz. Köylüleri dört kolumuzu açarak yüreğimize ve bağrımıza yaslamak gerekmektedir bugüne bugün ve yarına yarın. Başka çıkar yol var mıdır arkadaşlar? Sorarım size. Burada küçük hesapları bir yana

bırakıp büyük hesapları bankada açtırmak gerektir bir yandan ve hızla, yoksa bu işler yürümez. Köylüler Anadolunun kuş uçmaz kervan geçmez bölgelerinde otururlar ve onları görmek çok güçtür aslında. Kolay değildir köylüleri görmek, yanımızdan geçerken bile. Özel gözlükler, polaroid gözlükler takarsanız o zaman başka. Bunlar otobüse ya da trenlere bindiler mi ortalığı bir koku alır. Bu koku nerden gelir? Ayaklarını yıkamaz bunlar. Kıçlarını da yıkamaz. Aslında hepsi müslümandırlar. Kimi zaman hamama da giderler ve o zaman görürsünüz bunların cılız, beyaz, çıplak vücutlarını natır keselerken. Elleri bileklerine kadar, başları boyunlarına kadar güneşten yanmıştır iyice. Köylüler gerçekte köylerde yaşarlar ama kimi zaman başka yerlerde de yaşıyabilirler.

Askerde görülür bunlar daha çok. Gece düşlerinde kadın görüp hamamcı olurlar, sonra soğuk suyla boy abdesti alırlar, zatürree olup, ölürler. Sonbaharda yaprak dökümü gibi bunlar dökülürler ve öylece ölürler. Acıklı bir durumdur bu.

Bütün bu nedenlerle köylüyü kurtarmamız gerekmektedir. Köylüyü kurtarmak, onları yüceltmek ve aydınlığa kavuşturmak baş amacımızdır. Bunlar hep anlamsız gibi geliyor insana ama böyle yapmak gerekmektedir. Yaşasın Türkiye, Yaşasın Millet, yaşasın kalkınan köy.. Yaşasın kalkınan köy!»

«Yaşasın» diye bağırdılar Köy Kalkınma Derneğinin genel kurul ve yönetim kurulu ve denetleme kurulu üyeleri, başlarını kaldırarak İbrahimin sözlerini dinlememiş olsalar bile. «Yaşasın» diye bağırdı bütün delegeler.

«Kim yaşasın?» diye sordu İbrahim ve hazret.

«Herkes yaşasın!» dedi salonu dolduran kalabalık.

«Utanmıyor musun sen böyle bilmediğin konularda

nutuk atmağa, traşlamağa!» diye bağırdı İbrahimin azgın komşusu o sırada salondan içeri girerek ve kapıdan geri çıkarak.

«Yaşasın köy kalkınması ve yaşasın ben!» diye bağırdı İbrahim, duymazlıktan gelerek komşusunun iri yarı gövdesini ve el kol hareketlerini. Herkes gürledi büyük bir inançla: «Yaşasın köy, orda bir köy! Uzakta bir köy!»

«İn ulan aşağı» diye bağırdı komşusu İbrahime birdenbire. «İnmiyeceğim» dedi İbrahim. «Belediyeye şikâyet edeceğim gürültü yapıyor.» dedi İbrahimin komşusu, alarak bir yandan İbrahimi altına. Güç kurtardılar İbrahimi komşusunun elinin altından Köy kalkınma derneğinin yönetim ve denetleme kurulu üyeleri ile başkanı. «Bir kahve istemez misiniz?» diye sordular İbrahimle komşusuna. «Teşekkür ederiz. biraz önce içtik.» dedi İbrahim.

«Rica ederim. Bir tane daha için.» dedi Başkan.

«Çok rica ederim. Bizi mahcubucubcub ediyorsunuz.» dedi İbrahim kızararak kulak diplerine ve koltuk altı kıllarına kadar.

«Aman efendim.» dedi Başkan. «Buraya kadar zahmet etmişsiniz. Bir kahvemizi içmeden.»

«Allah belânızı versin.» dedi İbrahim, hazret, «Allah belânızı versin sizin de, kahvenizin de.»

Başkan bozuldu. «Anlıyorum beyefendi» dedi. «Bu büyük darbeden sonra sinirleriniz bozulmuş olsa gerek, bir asprin alın, üstüne ıhlamur, gece yattıktan sonra bir güzel terlersiniz.. Oldu bitti.»

«Ben artık buna dayanamam.» dedi İbrahimin komşusu, «Gidiyorum belediyeye şikâyete!»

«Cehennem ol.» dedi İbrahim.

Bu karışık durumda, tam da orta şekerli kahve gelmişken İbrahimin karısı ile kızı geldi yelyepelek yelken kürek

ve dümen. «Herif sana mı kaldı köylüleri kurtarmak?» diye bağırdı karısı İbrahime.

«Görüyorsun ki herkes bana karşı, Ben de herkese karşı. Ne yapayım bilemiyorum.»

«Baba, kendine gel.» dedi kızı. «Baba kendine gel.» «Sen aslında bilmiyorsun bu derneğin ne işler çevirdiğini. Biz biliyoruz ve herkesin kulağına çalındı bu gibi derneklerin ne işlere yaptığı, kalkınmadan başka.»

«Senin nene gerek,» dedi İbrahim.

Verdi bir dilekçe İbrahimin komşusu belediyeye, İbrahim kaçak bir kat yaptırıyor diye, İbrahim para yedirmek zorunda kaldı bir takım kişilere, bir takım kişiler para yemek zorunda kaldı İbrahimin komşusu yüzünden, ama İbrahim bütün bu karışıklıklar içinde, girişti arsa spekülasyonuna ve sattı bir arsayı metresi 5.000 liradan, bir kat mülkiyetini 100 bin liradan.

İBARAHİMİN KAPICILIĞI

Bu arada yeni kurulan bir partinin kapıcılığını aldı üstüne, çünkü bu parti çalışıyordu genellikle köy kalkınması ve köylüler için aslında. Başladı İbrahim çay kahve yapmağa, çay ocağının başında oturarak ve su taşımağa altına musluk takılmış bir büyük küpten genel başkana, genel başkan yardımcılarına, parti genel sekreterine. İbrahimin azgın komşusu da bütün bozgunlardan sonra gelerek partiye kurmak istedi partinin ilçe örgütünü.

«Kaç para veriyorlar. Bunlar paralı mı?»

«Ne demek para?» dedi İbrahim. Biz parti olarak idealist ve inançlı bir kitle olarak birleşmiş bulunuyoruz ve paranın lâfı mı olur?»

«Vermezlerse para, kurulmaz örgüt!» dedi komşu.

Karıştı Partinin genel başkanı her ikisinin konuşmalarına.

«Örgüt başına kaç para veriyorsunuz?» diye sordu azgın komşu genel başkana.

«Kaç kişi getirebilirsiniz partimize?» diye sordu genel başkan.

«O kolay.» dedi örgütçü bay komşu. «Siz köyleri kalkındıracak bir parti olarak, bizim gibi inançlı ve öteden beri inanmış kişilere daha çok önem, mönem dönem, dümen para ve mara vermelisiniz.»

«Ağzını topla.» dedi İbrahim.

«Sen git kaloriferi yak.» dedi genel başkan sert bir sesle ve yüzle İbrahime. İbrahim bir kalorifer ocağının yakınında bir bodrum katında yaşıyordu o sıralarda bütün uygarlık aleminden uzakta ve bir manastır hayatı içinde.

İBRAHİM BİR ATÜT'ÇÜ İLE TANIŞIYOR..

Genç ve gözlüklü bir adam yaklaştı İbrahime çekildiği insanlardan uzak köşeden.

«Siz İbrahim'siniz. değil mi?» diye sordu İbrahime.

«Evet ben İbrahim'im»

«Ben ise ATÜT'e inanmış bir kişi olarak beni alarak köylere götürmenizi diliyorum. Sizin köylerde çok deneyiniz olduğunu öğrendim ve ancak siz yararlı olabilirsiniz bana.»

«Benden sana hayır yok.» dedi İbrahim. «Benden sana hayır yok. Artık yitirdim insanlara olan bütün sevgimi hemen hemen. Kimseye yararlı bir insan olamadım bu kadar çabalarım bir yana. Okullarda okudum, üniversitelere gittim ama her yerde yaptığımı kimseye beğendiremedim. Ne kadar çabaladıysam kimseye beğendiremedim kendimi.»

«Ama» dedi genç ve gözlüklü adam, İbrahimin yakasını

bırakmadan.

«Ama yapmayınız bunu bize, insanlığa ve köylülüğe. Siz ki Köy Kalkınma Derneğinin bir üyesi olarak köylerin kalkınması konusunda büyük bir çaba göstermiş bulunuyorsunuz. Şimdi beni yalnız bırakamazsınız başlamış olduğum yolda yapayalnız. Asya Tipi Üretim Tarzı üzerindeki inancımızı geliştirmek için bana yardım etmelisiniz. Ey hazret-i İbrahim. Siz nasıl olur da kendinizi bırakıp çekilirsiniz böyle bir köşeye, bir kalorifer dairesinin yanında bulunan.»

«Hayat bu.» dedi İbrahim. «Hayat gülmedi yüzüme ve gözüme bulaştırdım. Baktım ki kimseye yararım dokunmuyor ben de çekildim buraya, burada kahve çay pişirip, kapıcılık ve hademelik yaparak geçinip gidiyorum ama ruhum yüksektir benim. Ummadığın baş taş yarar. Kapıcı deyip geçme.»

Gözlüklü genç «Biliyorum sizin yüksek değerinizi. Yaptığınız işler yabancı dillere bile çevrildi, bir ara Nobel armağanının bile verilmesi söz konusu oldu size» dedi ve bunları diyerek kandırdı İbrahimi kendisiyle birlikte gitmeye bir köye incelemeler yapmak için. Karısı ve kızı çırpındılar İbrahimin köye gitmesini önlemek için, «Yapma baba» dedi. «Yapma baba bu yaşlı yaşında.»

«Ben o kadar yaşlı değilim.» dedi İbrahim.

KÖYDE OLAN BİTENLER

Köyde muhtarı çağırttı İbrahim önce «İki tavuk kes bakalım.» dedi «İyice kızart, şehirden kalkıp geldik buraya.» Tavuklar kesilip, yumurtalar haşlandıktan sonra yenildi bunlar ve uygulamaya geçti hemen, gözlüklü genç ve ateşli:

«Altan ata AT-ÜT. TA ta, tü tü, rü, rü,üt. tü tat, AT ÜT, TAT, TÜT, DAT, DÜRT-DART, PÜT, KÜT, TAT,

TÜT, TÜÜÜT-TÜÜÜTTT. Altan at üt, baba bana bat büt, al sana sat süt PAT KÜT!»

««Boş ver.» dedi İbrahim. «Anlamaz bunlar. Uğraşma!»

«Ama ben kalkınmaya yardımcı olmak istiyorum.» dedi üniversitede okuyup da yazlarını köyleri kalkındırmak için geçiren genç. Kalkındıracağım bu köyleri. Halk anlar. Sen halkı ne sanıyorsun. Bak göreceksin anlıyacaklardır, onlar. Halkın ayağına gidince anlarlar»

Ve devam etti bağırarak:

«Partt, kütür, AT-ÜTTT- DÜÜÜTT.»

Köylüler baktılar anlamsız gözlerle İbrahime (ne diye getirdin bu adamı bize?) demek isterler gibi.

Genç ter içinde tepiniyor ve elini ileri uzatıp, yumruğunu sıkarak. «Bak buraya AT ÜTTT!» diye bağırıyordu.

Köyden ayrılmak için cipe binerken muhtar iki teneke beyaz peynir getirip arabaya koydu ve «AT ÜT» diyerek sıktı ellerini İbrahim ile gözlüklü gencin.

«Gördün mü» dedi genç adam İbrahime dönerek «Gördün mü? Anlamağa başladılar bile.»

o

BİZE GELEN ESERLER

o *Canavar* (Hikâyeler): Bertolt Brecht. Çeviren: Arif Gelen. Varlık Yayınları, İstanbul 1967. 4 lira.
o *Besin ve Beslenme:* Doç. Dr. Osman N. Koçtürk. Varlık Yayınları İstanbul 1967. 8 lira.
o *Kodin* (Roman): Panait İstrati. Çeviren: Yaşar Nabi. Varlık Yayınları, 5. basılış, İstanbul 1967. 4 lira.

Son Baskı Tarihi : 30.1.1968

200 Kuruş